

A'

MAGYAR FORRADALOM
NAPJAI

NYÁRI ALBERT

I. FÜZET.

PESTEN, 1848.
MAGYAR MIHÁLY
KÖNYVÁRUSNÁL

SAJTÓSZABADSÁG.

Sajtószabadság! dicső eszme, mit sokan aligha képesek kellően fel-fogni, Im polgártársaim, különösen olyanok, kik az irodalmi világ-ban nem annyira jártasak, hogy e' kifejezés fontosságát megérthes-sék, 's ennek igen lényeges szükségéről meggyőződhetnek, szólja-nak néhány soraim.

Teremtőnk mindnyájunkat ésszel ajándékoza meg, 's pedig ész-szel, mit rabbilincse verni, mint csontos testet, senki másnak hatal-mába nem adott. Esz szüleményének- szoktuk nevezni a' gondolatot, melly legyen bár jó vagy rossz, korlátok közé szorítani képtelenség; ezt csupán az erkölcsiség korlátozhatja, de ember nem; 's mégis már hajdan, midőn az irodalom még bölcsőjében volt, bölcsőjében mondom, olly annyira, hogy a' kevés Írástudók az egész föld kerekén megjelent minden irodalmi tárgyat egytől-egyig rögtön megösmér-tek, és azokat nagy részt meg is szerezhették, már találkoztak olly egyes derék írók, kik a' tudományosság mellett embertársaik felett is örködének.

Így történt, hogy a' zsarnoki önkény mások felett, már akkor roszaltatott, így jött napfényre az alattomban áskálódó kígyók' vá-gyai, mellyek az irodalom által kimutatva, keletkezésükkor agyon sújtattak. Feleslegesnek tartom még azt is fejtegetni, hogy hasonló-kép, ellenkező irányú könyvek is jelentek meg, de ki merné azt ál-lítani, hogy az igazság nem talál mindenkor többségre?

Valamint a' rókát bőréről, úgy a' hamisprófétát szavairól köny-nyen meg lehet ösmérni, azért nem szükség a' kettő közt választó fal, mert különben nem láthatjuk, ki azon jó barátunk, ki mellett megálhatunk, vagy azon gaz, (ember nem lehet) kitől félünk kell.

De mit mondjunk még olly választó falhoz, melly két czélra készülve, az egyik oldalán pudvás faálvány által magasabb padolattal volt ellátva, honnét a' farkas, hátulsó ajtón át mindenkor szemmel tarthatta, mit mivel az alábbi szorult barlangban tedpedő seregíei., mellynek még rése sem volt, ellenséges szomszédját szemmel tartatandó?

Eféle falépítés mintegy negyedfélszáz évvel ez előtt valamelly fekete szoknyás nem tom ki által találtatott fel, ki azt hitte, hogy agyrém-szülte átoklevele hatalmas és erős vitézeket semmivé tön., az ész, 's a' gondolatokat is örök bilincsre veretheti; ő minden trónok felett lévén, nem került nagy megerőtetésébe, hogy az akkori bárányok' gondolatait is igába hajthassa, 's csupán kívánatát kellé kinyilatkoztatni, 's már lőn a' könyveknek szabadon kinyomathatását meggátló intézkedés; de távolról sem annyira terhes, mint az nem réggel ez előtt még nálunk is gyakoroltatott, mert ő csak olly parancsot adatván ki, miszerint minden könyv, melly kinyomandó volna? saját maga vagy zsoldosai által előbb átolvasandó, ha abban személye bármikép is vádoltatnék, a' vádolat kihagyása nélkül semmi esetre sem volt nyomható. Más hatalmasok is tapasztalván, hogy az eféle eljárás reájok nézve is igen kedvező lehetne, azért a' mennyiben tolok kitelhetett, ők is különösen vigyáztak azoknak gyakorolhatására, míg végre majd két századéven át, minden könyv kivétel nélkül az uralkodó fekete próféták 's később hivatalbeli tiszték elővizsgálata alá kerültek olly annyira, hogy például 2-ik József császár még napi imáit sem nyomathatá ki, mert a' papok véleménye szerint az nem vezetheté őt az üdvösségre. Ez alkalommal a' bölc's fejedelem gondolkozván, kissé furcsának találta, hogy imáját, istene előtt a' hányszor neki tetszik, elmondhatja, de kinyomatni nem szabad, mert a' könyvelővizsgálók az ő gondolataival meg nem egyeznek. József erre hihetőleg azt is észrevette, hogy e' szerint, a' legszebb eszmék, és legczélszerűbb intézkedések is, mellyek egyeseknek nem épen kedvére volnának, elnyomathatnak, azért ő, röviden kifejezve, valamenynyi könyvvizsgáló zsoldosait szétkergette. — — Lőn sajtószabadság Austriában 's Magyarhonban!

Dicső emlékü II. Lipót uralkodása elején egy kissé igen jó szívűnek mutatkozott, és bizonyos jó tanácsadók nyomán hajlandó volt hinni, hogy a' szabad könyvnyomtatás ártalmas és veszélyes, azért mielőbb korlátok közé volna szorítandó. Ő a' jámbor megkezdette a' censurai viszonyok ismétli lábra állítását és Ferencz folytatni

engedte, míg végre a' képzelhetlen kínzások annyira súlyosakká váltak, hogy némelyek akaratlanul is ellene vétkeztek. Tétettek oly intézkedések, hogy a' censorok meg nem tudhatták, ki legyen elvük szerint a' hibás. Anonymmunkák jelentek meg. Természetes, hogy ők viszont intézkedtek 's pedig úgy, hogy a' könyvnyomót nyomdai joguk elvesztésével tilalmazták, ha oly könyvet, mely censurálva nem volna, kinyomni mernek; ez volt a' sajtónak ama roppant bilincse; de ezenkívül egy két évvel már oly roppant censurai burocracia lön a' könyvbírálok és könyvvizsgálók falkájából, hogy a' vak túlbuzgóság nemcsak a' szép eszméket gyilkolta meg minden további felelősség nélkül, hanem felcsigázván a' kedélyeket, még a' legveszélyesebb ingerültséget okozta.

Így például Magyarország egyik felső fővárosában a' könyvbíró az isten nevét is tót eredetűnek vélvén, minden tótos alávaló pártoskodást és lazítást megengedett; ellenben ugyan ő, – ha bár kétszeres magyar fizetést húzott is, még is minden védelmet vagy igazolhatást és rendre utasítást a' magyaroktól megtagadott; hasonló eseteket ezrenként lehetne mázsára rakni.

A' könyvvizsgálók (revisor) éppen így cselekedtek saját körükben, de azonkívül míg amazok, t. i. a' censorok, az eszmét, a' felséges gondolatokat meggyilkolták, azaz: ex offo vastag csúcscsal ellátott tollaikkal egész sorokat, egész czikkeket, sőt egész munkákat is keresztül húztak, és nem nyomhatóvá kereszteltek minden további felelősség nélkül, ezek a' külföld eszmeszüleményeit kínozták, nyúzták irgalmatlanul, tudván, hogy azoknak életét ők el nem vehetik többé. Így történt tehát, hogy ha a' külföldről könyvszállítmányok érkeztek, azok a' kir. harminczadról képzelhetlen hosszas és tekervényes utón felügyelők által a' könyvvizsgáló hivatalba adattak, hol is a' köteg felbontván, borzasztó bölcs arczkifejezést színelve, minden könyv megvizsgálatott, levelei is kiforgattak, nehogy valahol benne amolyan a' világot egyik sarkából kifordítható gép volna talán elrejtve 's ha aztán a' revisornak úgy tetszett, átadta a' megérkezett könyvet a' tulajdonosnak, ha pedig nem akarta, tehát hónapokig, évekig is zár alatt fogságban tarthatta vagy éppen száműzhette is, azaz: visszautasította a' könyvet oda, honnét az küldetett, a' tulajdonos tetemes költségével. Itt se higyük, hogy pártoskodás nélkül ment minden véghez, mert például ha a' revisor kat. volt, minden könyvet, habár nem parancsa nyomán is, kiadott, ha az ref. ellen volt irányozva. Conservatív szellemben írt minden munkát szabadon bocsátott, míg ellenzékit soha sem 'sa't.

Illyenek voltak a' sajtónak bilincsei, de jelenleg martius 15-e óta a' hősiezen elszánt pesti fiatal honfiak által széttörtettek; a' választófal egyik oldalán pudvás fából készült állvány öszvedőlt, semmivé lön, a' rája leskeledő farkasokkal együtt, míg a' másik oldalon az egyenes úton létező sereglet, diadalommal minden sérelem nélkül amannak romjait letiporván, szabadságba jutott, az az, mi, kínzott 's elnyomottak szabadon nyomathatunk értekezéseket, könyveket minden elővizsgáztatás nélkül; kaphatunk könyveket akárhonnét, azt senki sem korsztelhetendi előre tilos és olvashatlannak.

Magyar.

Concordia res parvae crescunt.

A' németalföldi köztárs. jelszava.

I.

A' forradalom előzményei.

Mart. 15-dike örök emlékezetű, nap lesz hazánk történetében: e napon mutatta meg a' Magyar nép a' legszentebb világosságban azon tehetőségét, mely a' szabad nemzetet elhervatlan borostyánnal szokta megkoronázni, – e' nap feltünteti egész Európa elejébe pompás jelenés gyanánt, egy olly népet, mely az ármányos politica fortélyai, a' helytelen dicsvágy és önhaszon veszélyes sugallatait, és a' csak tirannusokhoz illő fenyegetéseket a' lélek legmagasztosb érzetében megvetve, a' Hazaszeretet és a' polgári kötelesség nemes állhatatosságának emelt keblében örök emléket.

Lerázzván e' nép százados rabbilincseit a' korszellemnek fényes diadalát vívta ki, – a' szabadság diadalát, – mely a' múlt keservek felébe magasan emelkedve, a' jövő dicsőségnek, nemzeti nagyságnak felvirítója.

Míg más rabszolgaságban sínlődő országban, patakonként folyt a' szabadság martyrjainak vére, kik a' hazát megmentendők, a' szabadságnak nagyszerű nevében, az emberiségre fűzött rablánczokat széttörni óhajtók, elég dicsőek valának a' zsarnokság vaspálezája ellen honfihoz illőleg küzdeni, – addig e' hazában a' békesség istene meghatva az annyi balsapás és fájdalom szétszagatta népnek sorsán, a' békesség ágával szállott le hazánk virányaira, – ezredes küzdelmeiért a' magyarnak borostyánkoszorút nyújtandó.

Elnyomott milliók örömkönnyeitől áztatva derül fel Hunnia romlásnak induló hervadásából; és az európai szabad nemzetek körébe álland be.

Az állom, mely e' nemzetet a' költéknél ábrándként, mint fényesen ragyogó szerencsecsillagot képzelgő lelkében előállítá, létesült, az elhagyott anyát hű gyermekek vevék körül! mint az óriás hegyekről lehönbölgő lavina elejéntén ugyan csekély, de mind inkább egész erdők és helységeket lerontó vésszé alakul; úgy ezen odvas constitutionkat is lerontó forradalom csak elhintett csekély magvakból vergődhete fel a' kis lelkűek előtti olly szédelgő magosságra. – Az alap, mellyre az új alkotmány építendő, 15 mil. honfinak szabadsága, – elébb e' hont csak ötszázezer mondhatá magáénak, most tizenöt millió polgár hirdeti édes tulajdonául. Tizenöt millió szabad polgár egyesült erővel! most téged nevezünk magyar nemzetnek! elnyomott helóta sorsodból nyílt fel szebb jövőd, hogy annál inkább imádvá a' szabadságot, nemzethez illő szerepet vívjál ki az egész világ előtt: Európa szemei csügnek rajtad, mutasd meg, hogy méltó fia vagy a' szabadság korszakának. -

De mielőtt a' forradalom történetéhez fognék, egy pár pillanatot vetek Magyarország elébbi állapotára. A' magyar letelepedésének idejében szabad nép volt. Republicai alkotmány alatt élték a' természet romlatlan fiai az egyenlőség szent malasztait. Az öszves nép alkotá törvényeit, ő választá vezéreit és bírójit, kiket ha hivatásuknak meg nem feleltek, számadásra is vonhatott, és őket le is tehette. Ős apáink felelős kormánynyal bírtak! De a' folytonos harczok nem sokára felzavarák az egész alkotmányt. Nem sokára vezérek emelkedének ki a' nép közül, kik a' római dictátorokhoz sokban hasonlitanak. Ez volt az Olygarchiának korszaka. – De míg a' katonai rendszer az egyenlőséget roncsolá, más részt, a' republica is lassanként sorvadásnak kezdett indulni. A' harczfiainak erejüket öszpontosítani kellették, hogy annál vérengzőbb tetteket vihessenek vak véghez, 's azért tehát ök egy fővezért választanak, kinek elég balgagatul az egész erőt kezeibe adák. Árpád maradéka az örökösödés jogát vívta ki. – Ez lépés volt az egyeduralkodáshoz.

Valamint majd minden fejedelem retteneti az öszves nemzetnek autonómiáját, első fejedelmeink is attól távozni kezdenek. Már Árpád alatt olvassuk: „a' fővezérekkel é s fő emberekkel az ország teendőiről tanácskozott, és törvényeket alkotott”, de az öszves népről, a' nemzetről évkönyveink mélyen hallgatnak. A' harczí vágy legmagosb tetőpontjára emelkedett. Daldalmas zászlóval futá be a' magyar fél Európát, halált hirdetve minden lépésénél; 's gazdag zsákmánynyal tért vissza új hazájába.

Ezt mondják a' Magyar legdicsőbb korának.

Én, ki a' nemzetek legdicsőbb korszakának a' szabadság korszakát nevezem, fájdalommal nézek azon diadalmi örömek elébe, melly a' szabadság, egyenlőség és testvériség létét tiporta le!

Míg a' népnek egyik része külföldön zsákmányolni járt, addig a' honn maradiaknak kellették a' földet művelni.

így fejlődött ki lassanként a' katonai (nemesi) és a' földmivelő (paraszt) kaszt.

Emez kivetkezve harcias szelleméből, fegyvertelen lett azon testvérek martalékává, kivel hajdan egyenlőségben élvezte a' szabadság gyönyörűségeit; míg amaz anyagi erejének gögös önérzetében vére fel a' nemzetnek rabbilincseit.

De a' nemezis vaskara nem hagyá büntetlenül a' szűk keblű bitor tyrannokat.

Azon szerencsétlen harcok, melyeket a' Magyar Madarász Henrich és Otto német császárok alatt folytatott, a' nemzetet végerejéből foszták ki.

Ekkor a' nemzetnek élére, a' kül politika befolyásával, egy király lépett, ki a' letiport zsarnokságon új zsarnokságot épített.

István a' nemzetre vallást parancsolt. A' hierarchiát hozta be. A' kaszt rendszert meg alapította. 'S a' nemzet törvényhozói jogának még legvégsőbb szikráját is eloltá. Hosszú teljes küzdelmei után kivivta bár újra a' nemesség jogait, – de a' republicai alkotmány romokba dőlt!

A' szabadság elhamvadt és helyébe a' szabadalmak nyomasztó monopóliuma jött létre.

Azon időszak, melly most bekövetkezék, a' további korcsosulásnak időszaka.

Az Anjoui ház, hatalmát megalapítandó, 's a' dinastiának szilárd állását biztosítandó, olly eszközökhöz kezdett nyúlni, mellyek a' nemzeti közérő végső egységét is kiírták. A' hűbéri rendszer lön e' cudar politica irányvezére, 's az Aristocratia legmagasb' nybusát éré el. – Az 1353-diki törvényhozás a' parasztot földhöz kötött rabszolgaságra alacsonyítá, és miért? hogy ez által, a' magyar királynak dicsősége gyarapítassék?'

A' história sokat nagynak nevezett el, kik az önző és zsarnoki léleknek valának követő teremtményei!

Keserves lön a' földművelő osztálynak sorsa. Zsigmond alatt felkeltek bár egy Márton, egy Antal a' siralmas sorsnak megvál-

tásáért, de a' história őket csak a' martyrologia számára hagyta fel, a' későbbi sarjadék tiszteletére. Midőn históriánknak rideg pusztasálain átfutok, annak mostoha eseményei siratva nemzetem múltját, kiemelendőnek akarom tenni annak nagyszerű momentumait is. Míg eoy szűkkeblű olygarchiának pártütései vérbe boríták az egész hont inig egy homlokot átövedző arany karikáért annyiszor tűzbe borult a' haza: addig a' szabadságnak csak egy nagyobb szerű küzdelmét emiitük évkönyveink. – Nem türve tovább a' helóta nép százados elnyomásának terhes bilincseit; a' borús napokat dühöngő orkán váltá be, hogy a' látkört kitisztítván, reménye sugallta szebb napokat élvezzen. Az egyenlőség, szabadság lelkesedésétől áthatva követte a' nép azon férfúinak zászlóját, kit én méltán hazánk eddigi legnagyobb fiának nevezek: tiszta volt ő minden szeplőtől, egyetlen hibája az, hogy lelke túl emelkedett korának szellemén! E' férfú: D ó z s a György vala!

De a' mostoha sors nem akará még ekkor a' népnek felszabadítását. – A' hatalmas népvezér istentelen szennyes kezek által törtett meg. Testi és lelki kínok között múlt ő ki; de maga után hagyta lelkének egész nagyságát; millióknak siralmas könyei áztaták édes emlékét, dicső férfú! ha mindjárt hideg kőszobrot nem is faragott számodra a' művész, de a' népnek emléke fűzött be melegen égő szívébe, és a' történet lapjai tükrözik vissza nagyszerű tetteidet!

Az 1414-dik év a' Magyar nemzetnek gyalázata, a' nép borzasztóbb, őt még inkább elnyomó korszakot nem is képzelhet. A' nép kivetkőztették egyéniségéből, és a' barommal ugyanazonosított.

A' Habsburgi ház lépett a' trónra!

Háromszázados gyászt öltött magára a' nemzet, midőn a' bécsi kabinet elkezdé machiavelli működéseit. Egyrészről az Ozmán, más részről az Osztrák készíték számára a' rabláncokat, és saját gyermekei akarák azt reája bilincselni.

De lassanként mutatkozni kezdenek az elnyomott nemzetben a' felvirágzásnak symptomái, 's egy Bocskay, Bethlen, Veselényi, Rákóczy Ferenc a' függetlenség mellett kezdtek küzdeni. Csak a' függetlenség! de nem a' szabadság mellett, mert a' hol szabadalmakra épített kaszárdekek küzd, onnan a' szabadság istene száműzetett.

Midőn II-dik József császár lépett a' kormányra, Magyarországot a' civilizált többi Európától elmaradva találta. Egy tetszhalotthoz hasonlított az, ki az élethez és a' koporsóhoz egyforma távol-ságban áll. A' hosszú háborúk elpusztíták virágzó vidékeit, a' jogta-

lanság és az igazságtalanság állatias géppé alacsonyíták a' népet, és a' nemesség elfeledve a' szabad Scithiából hozott ősi örökségét, nyelvét feledé el.

A' legszentebb akarattal lépett József a' reformok mezejére, azon érzelemtől lelkesülve fel keblében, hogy alattvalóit boldogítsa. De a' nemzet nagyra törekvő szellemét fel nem foghatá, ellenkezék az a' szűkkeblű aristocratia és hierarchiának érdekeivel, mert ő az elnyomott népet, a' hazának munkás lakosait akará boldogítani! József leginkább abban hibázott, hogy ő a' reformok mezejére nem annyira a' morál, mint inkább túlnyomóan a' nemzeti gazdaság szempontjából indult ki. Ő a' physiocratiának egyik lelkes követője volt. Ez anyagi szint kölcsönzött működése színezetének. Mit évtizeden át az emberiség boldogításáért annyi fáradalom és küzdelemmel átvitt, azt életének végperceiben kellett egy tolvonással megsemmisítnie. Ezt az események reakciója váltta fel. József nem alkotmányos úton hozott törvényei és intézményei megérvényteleníthetők, de azoknak szelleme többé a' népek emlékéből ki nem ragadtatható!

A' Francia forradalom kiütött, annak nagyszerű eszméi rohanó sebességgel futák át egész Európát. Épen azon időben az 1791. Budai országgyűlés erősíté meg azt, mit a' forradalom lerontott. Ez a' korszellemnek valódi compromissiója volt.

Azon remény, melly 1795-ben a' Magyar szabadság és az egyenlőségre sugárzott, I-só Ferenc törvénytelen eljárása által hiúsították meg. Martinovich és lelkes társai elfogattának, a' nemzet jobbjai hóhérpallós alatt végeztek be éltük dicső pályáját.

De a' Bécsi cabinet minden oppressiv intézkedések mellett is, Metternich herczegnek paliativ politicáját a' korszellem átszárnyalá. Az új eszmék rohanó ársjai az örökös tartományokba is kezdenek átcsapni. Ha az erőszak le is győzheti az eszméknek manifestatióját, de a' szívnek rejtelmeit le nem ronthatja.

A' Magyar százados álmából végre ébredni kezdett, 's csak ekkor látá meg, hogy mennyire maradt ő hátra a' civilizált Európától, és pirulni kezdett önmaga előtt.

Egyrésztől tiszta kebelből ömledező honfírzelemtől lelkesítve, másrészt azon példáktól, mellyeket a' Francia forradalom szült, vala elrettentve, a' Magyar törvényhozás is mozogni kezdett. Magyarországbán az új eszmék óriási haladást tőnek.

Ekkor a' nemzet a' tevékenység' mezejére lépett. A' nemesség-

nek egy része átlátá azt, miként az Európai viszonyoknak mostani fejlődése mellett a Magyar alkotmány a réginél nem maradhat, az elnyomott. fiépen minden oldalról segítenie kell, 's inkább maga jogai-ból valamit átengednie, mintsemhogy végre, a' história példái sze-rint, azokat egészen elveszítse.

De az Aristocratiának a' másik része egészen másként gondol-kozott. Ezen rész nem akart jogaiból engedni.

Így fejlődött ki honunkban az elenzéki és a' conservativ párt.

Az 1844-dik országgyűlés a' nemzetnek legszebb reményeit meg-hiusítá, az alsó tábla bár a' legüdvösb törvények alkotását indítványozá, de a' mágnási tábla önzése és servilismusában szenvedett hajótörést.

Majláth megbukott, és Apponyi lépett a' cancellárságra.

Apponyival kezdődik a' nemzet fermentációja.

Ezen országglárnak minden tettei új bizonyosságul szolgáltak azok-nak bebizonyítására, miket eddig a' nemzet csak sejdíteni mert, ő a' kormányrúddal a' nemzeti önállátsalanság, és az absolutismushoz akart vezetni.

A' nemesség két ellenséges tábort képezett, melly egymással harczolva, egymásnak halálát kíváná.

Gravamen gravament ért. A' pártok organizálni kezdték ma-gokat. Clubbok létesültek.

Az ellenzéki pártnak hatalmas propagandiájává az „ellenzéki kör” alakult.

A' pártok országos conferentiákat kezdenek tartani, az ellen-zék Batthyány Lajos, a' conservativ párt Keglevics tár-noknál.

Mindenik párt programot bocsátott ki, az elsőét tiszta humani-tás és igazság lengi át, míg a' másikat a' sophismák és szörszálha-sogatások burkolják el a' góg, önhaszonlesés, és a' servilismusnak palládiumába.

A' kormány a' megvesztegetési rendszert megalapítá egész kiter-jedésében, egy szóval, ő a' nemzetet a' demoralizáció felé vezette.

Ez volt Magyarország politicaí életének állapota, midőn az 1847-diki országgyűlés bekövetkezék.

Itt most egy kurta időre megállapodom, 's Pestre a' lelkes Ma-gyar ifjúság körébe vezetem tisztelt olvasóimnak figyelmét.

Miket eddig beszéltem a' Magyar ellenzéki pártról, azokat annak aristocrata tagjai nagyobb részt vagy az aristocratia létele, vagy pe-

dig egyéni érdekükben cselekvék. Ők még a' táblabírói iskolának vilá-
lának tagjaik

Az ifjú Magyarország van arra teremtvé, hogy a' korszellem
igényeit megszentesse! Az ifjú keblének villámérzelmei gyűlölik
leginkább a' zsarnokságot! az ifjú élénk képzelet varázsolja elő a'
szebb reményeket, mellyek tette hiva, a' nemzetnek valódi dicső-
ségét előmozdítják. Az ifjú lélek független, nemesre törő vágyai nin-
csenek megkorlátozva, tette lelkesül romlatlan szive, ha elnyomotta-
kat lát, 's mdg nem törve még lelkének valója az életnek mostohasá-
gán, kétszeres erővel ront elő az elnyomatásnak megdöntésére, ők a'
szabadság tribunusai! ő bennok csírázik fel a' korszellem!

A' Pesti ifjúság hivatását tökéletesen felfogta.

Hogy ekkoráig homályban borongva lelketlen életet élt, annak
nem volt a' Magyar iljuságj de a' rosz növelés az iskoláknak helyte-
len elrendezése, oka, ifjainkban mindég szent tűz működött, de hi-
ányzott az anyag annak fellobbantására.

Az elfojtott szellemet kifejtendők 1847-dik évi December 6i
többen a helybeli ifjúság közül összeáltak, hogy egy társulatot ál-
lítsanak fel. Ezen társulatnak czélja volt, a' viszonyos eszmecekerék,
értekezések, 's más egyéb szellemi működések által kipótolni azt,
mit az iskolai élet vagy egészen elhanyagolt, vagy tán épen egészen
visszásán iparkodott a' tanulóval elhítenni. E' társulat szerkezete a'
íegszabadelviibb alapszabályokra lön építve. A' tagok nem valának
semmiképen is lekötve, tagja volt e' társulatnak 's működhetett ab-
ban mindenki, ki abban megjelent.

összejövelelit minden héten kétszer: Kedden és Csütör-
t ö k ö n tartá, midőn a' tanuló ifjúság nem volt az iskolai délutáni
órákkal elfoglalva. Az összejövetel állandó helye a' jelenkor''
hírlap szerkesztőségének kiadói hivatalszobája volt. A' vitatkozások
nyílt ajtó mellett tartattak.

A' vitatkozandó tárgyak korszerű politikai kérdések körül fo-
rogtak. Vitatkozott az ifjúság a' kasztrendszer, a' szabadság hye-
rarchiáról 's több effélékről.

A' zsarnokság ezen összejövetel ellen is felemelé pálczáját, de
a' fenyegetés, a' kémekek az erélyes ifjúságot önkiképeztetésétől
vissza nem rettenték. A' látogatók száma mindinkább kezdett növe-
kedni, 's végre azon csekély társulat, mi elébb csak egynehány
egyénből állott, olly fontosságra emelkedett, hogy a' hírlapok is
kezdenek arról emlékezni.

De a' hely szűke lassanként akadályozni kezdé ezen társulat mindinkább népszerűsített működéseit, és ekkor az ifjúság egy olly mehez léptére tökélte magát, melly még eddig a' fővárosban hallatlan volt. Mi eddig csak privát helyen történt, azt ők most nyilvános helyre tevék át. Az összejövetel helyéül a' „Fillinger” kávéháza helyeztett ki.

Ez fontos lépés volt; a' forradalomnak első lépése!

Ha beléptél volna esténként ezen kávéháza, azt vélted volna, egy parlamentbe léptél. Az ifjúságnak értelmes tagjait láttad volna ott hosszú asztalok mellett ülve, a' világ napi eseményeiről eszmélkedni, a' hírlapok előolvastattak és ők környezve valának a' népnek lázaitól. A' kávéház a' szabadság templomává vált, mellybe a' lelkes ifjúság a' szabadság Istenének járt áldozni.

Sohasem felejthetem el azon nagyszerű estét, mellyeket a' lelkes ifjúságnak körében tölték.

Ezen esti összejövetel valának a' kapocs, melly a' népet az ifjúsággal szorosán összefüzé, az egyéneket egymással megismerttettem, népszerűséget adott a' szabad elveknek.

Megjegyztettem magamnak azon szavakat, mellyeket egyik este egy vidéki táblabírótól hallék, ki felsóhajtva mély aggodalmában szavakat intézé collégatársához: „Hej! még megéljük azt az időt, midőn e' kávéház fog a' törvényhozásba befolyni.”

Az európai új események bejöttek.

Franciaország királyát elűzte. Olasz, német hon fegyverben áll. Egész Európát csak egy eszme lelkesité át, és ez: a' szabadság eszméje volt.

És ezen felséges pillanatban csak egy nemzetet láték, hozzá nem méltólag vesztegelni. Ez a' Magyar nemzet volt.

Míg külföldön villámsebességgel haladt a' népszabadság elő, addig Pozsonyban a' hónapák megszokott modorokban tanácskoznak a hon teendői felett. Es ámbár egy Kossuth, Bathányi, Pázmándi, Szemere, Madarász, Asztalos hatalmas szavai tette és áldozatra hívák fel az összegyűlt rendeket, de a' conservatív párt még ekkor sem akart megrögzött makacsságából csak a' legkevesebbet is engedni.

A' pozsonyi országgyűlési ifjúság egyesült, élénk mozgalmakat hagyott sejtteni, 's az országgyűlés húzása vonása fölött elégedetlenségét ki monda. De csupa csekélység volt ez azon kormányoknak!

kinek, mint szokta valá mondani, 300,000 bajonettes katonája van rendelkezése alatt!!!!!! –

A' következesek szoktak lenni a' politica hévmérői.

A' Pesti ifjúság azon időben mellyben a' Pozsonyiak életüknek jeleit kezdek adni. elhatározá azt, miként ő nem akarván többé a' separativ rendszernek bilincseit tovább is hordani; az országgyűlési ifjúsággal közelebbi érintkezésbe akarja magát helyezni. Mert csak egyesült akarattal reménylheté ő azt elérhetőnek, mihez erő és közös gyámolítás igényeltetik. Az ifjúság autonómiáját akarta megalapíttatni.

És ennek következtében tehát felszólítaték Vasvári Pál (Fejér Pál) hogy írna a' Pozsonyiakhoz egy buzdító levelet, mellyben őket a' viszonyos közlekedésre felszólítaná. De a' válasz, melly „az őszves Pesti ifjúsághoz” volt címezve, a' postán elikasztatott.

Ezután Nyári Albert bizatott meg egy új levélnek feltételével,
Ezen levél ekként hangzék:

Barátaink és polgártársaink!

A' század szelleme végre győzött az absolutisticus elvek gyalázatos kinövésein, 's áttörve az ezer ármányos jogtalansággal a' nép szabadság elébe emelt korlátokon, veszteglő álmából Európa ébredni kezd. A' Prometheusként rideg, érzéketlen sziklákhöz bilincselte nemzetek rablánczai szétesnek, hogy egy szebb jövőnek élhetve, (a' szabadság jövőjének) a' szíveiken rágódó szörnyeket saját vérükbe fojthassák.

A' rablás után esengő Tirannus hadai reszkessenek! és rémüléssel ismerje el, hogy a' nép elegendő bátorsággal bír eltörlésére annak, hogy a' szerencsének pusztító ostorát semmivé tiporja.

Európa harczot vív!

De nem egyesek önkényü hiúsága, nagyra-vágya, vagy zsákmany következtében, de fegyverben áll azért, hogy az emberiség szent oltárára áldozzék. A' zsarnokság miatt kiontott vér párologásának, ha van az igazságnak istene, ahhoz kell emelkednie, hogy onnét jótékony reggeli harmatként a' kínlódásaiban elfonyadt népek száz millióira visszahatva, a' szabadság virágait felvirítsa! A' „t e s t v é r i s é g” legyen azon elv, mellynek jelszava a' XIX-ik század diadalmakra vezető zászlóin lobogjon, az „e g y e t é r t é s” közszellemétől legyen a' nemzet fellekesítve.

Lejárt már az „elszigetelési rendszer” szörnyű ideje; az egész korszakának hajnala derült fel.

A' nép érezni kezdé annak első jótékony sugarait.

Európa a' reformok mezejére lép.

A' magyar nemzet elfáradva óriási küzdelmeiben, reménytelenül néz azon jövőnek elébe, melly a' nemzetek nagyszerű küzdelmeit szokta megkoronázni. Némán mondhatni, tétlenül vesztegel e' nép sírgödrének örvényem

Hunnia nagyra született, de a' rász akarát és a' kaján incselkedés örökös gyermekségben akarják tartani.

E' nemzet a' continensnek azon szerencsés fekvését foglalja el, melly Európát a' kelettől elválasztja, mellynek hivatása lenne tehát egész világrészeken közbevető szerepben tündökölve, az Európai szabadság védbástyája, 'a a' leghatalmasb' igazságot hirdető apostolának lennie, és ezen nemzet, melly mind azon szellemi mint anyagi kincsek reménydus magjaival a' természettől olly gazdagon megajándékoztatot, hogy abból óriási magosságra emelkedhessek fel, elnyomatván, siralmas állapotban mély álomban szunyadoz.

Ébredj fel szeretett hon!

Dicsó nép a' szabadság harcza mellett nem vesztegelhet

Gyűjtsad meg a' fáklját, nemzeti nemes érzelmeidtől áthatva a' Kárpátok rengeteg bérceitől az Adria partjáig, az új élet reménye százszorososan visszahangöze!

Az egyetértés eme köz szellemétől valánk már akkor is, mi pesti ifjúság áthatva, midőn a' még nem rég lefolyt időben nektek lelkes Pozsonyi ifjúság, egy hozzátok intézett levelünkben baráti jobbkant nyújtva, az egyetértés, szoros összeköttetés, és a' működés szent háromságával benneteket megkinálánk.

Ti a' levelet megkaptátok.

De azon remény, melly nyílt lépésünket sikerrel koszorúzta volna, meghiúsult.

A' gyáva alatomosság és félelem sikkaszták el a' magyar ifjúság lelkesítő közszellemének e' magasztos manifestációját, hogy ez által közszellem autonómiája megbecstelenítessék.

De bennünket illy alattomos silánydemonstratiók élnem ijeszthetnek, sőt inkább ösztönül szolgálандnak további szilárdításunkra.

Értesítsük egymást viszonzosan hazánk legújabb mozgalmairól, organizáljuk az egymástól távol eső ifjúság szent akarátát,

irányt, elveket teremtsünk lelkünkben, a' korszellem humánus sugallatainak kifolyásait.

Szégyenítsük meg a' rágalmazókat erős önmeghatározásunk, 's a' menyiben lehet loyaltásunkal. Szórjunk villámnyilatokat a' marni akaró hárpiaseregére.

Testvéreleg öleljük át hazánk dicső polgárait.

Téged „ifjú Magyarország” a' dicső pályán üdvözölve, marad barátod.

Költ Pesten, mart.15-én1848-ik.

„Pesti Ifjúság.”

E' levélből lehet legjobban az ifjúságnak szellemét megítélni. Ő már megérté a' kornak sugallatait, 's csak alkalmat várt a' tettekre. A' pesti ifjúság nyílt bátorsággal lépett a' pályára.

De a' pozsonyiaktól, jóllehet a' levelet' megkapták, 's alkalmuk is lehetet volna a' feleletre; válást nem kapott.

????

Az Európai hírek mind inkább kedvezőbbek, a' pozsonyiak mind inkább aggasztóbbak lőnek.

Budapestnek színezete egészen megváltozott. Azon élénkséget, melly elébb annyira kitünteté, többé nem lehetett látni.

A' nyilvános helyeken komoly férfiak tűnnek fel. A' nép tolong, nem tudja hová – és miért?

Csoportozatok. A' régi víg beszédek halk sugdosásokkal váltatnak fel.

A' nép érezte fájalmát! érezni kezdé százados elnyomásának gyalázatát! A' nép úgy tűnt fel, mintha temetésre készült volna, nem tudá azt, hogy a' honnak leendő új a' felvirágzását ünnepli!

Caesar, Brutusnak halovány és komor arczától tartott, – nagy tetteket kezdek sejtteni.

Minden vészre mutatott.

A' forradalomnak kárpítja gördült fel.

II.

„L'arbitraire détruit la morale; car il n'y a pas de morale sans sécurité ..... Lorsque l'arbitraire frappe sans scrupule les hommes qui sont suspects ce n'est pas seulement un individu qu'il persécute, c'est la nation entière qu'il indigne d'abord et qu'il dégrade ensuite”.

Benjamin Constant.

A' reformlakoma 's a' petitio.

Pestnek külseje halotti nyugalomba volt öltve, de a' népnek keblében hullámzó orkánok dühöngtek.

Tekinthetél volna azon szent, tűznek mélyébe, mely az áradozó szívben ömledezett, és te bálványozóként borultál volna a' porba a' szabadságnak tűzét imádni. Elfeleddetd volna hazádnak ezredes szenvedte kínjait, és az Elysiumban képzelve „magadat Timoleonok, Brutusok, Catok és W a s e h i n g t o n o k n a k megtestesült szellemét vélted volna dobogó szívedhez szorítani.

Martius fiai úgy álltak előtted, mint Graepia istenei, kik az emberiségre üdvöt árasztandók egy magossabb életből e' parányi földre szállának.

Tisztelem, – de nem, e' szavak csekélyek érzelmeimnek tolmácsolására, a' gyermek is tiszteli ápoló szüléjét! Imádom őket! kik milliók elnyomott sorsára a' szabadság derűjét eláraszták!

Imádom az erős lelkeket, kik vissza nem rettegve a' zsarnokság szörnyű rettetésétől, szellemüknek magasztos önérzetében, a' népnek rabbilincseit megtörték, a' hazának bemocskolt nevét hajdani fényére emelvén.

E' haza borostyánkoszorú, mellynek népeit az egyenlőség eszméje fűzé egybe, a' Martius fiai annak gyöngyei!

Ok, okozatot szül. A' szerepek el lönek osztva. És most az események színpadjára vezetem olvasóimnak figyelmét, azon események színpadjára, mellyen egy pár óra alatt századoknak elavult institutioi és milliómoknak rabigája törtetett szét.

A' legújabb francia februári eseményektől fellelkesítetve, azon eszmére jött az ifjúság, miszerint a' haza szomorú helyzete mellett, egy olly népösszejövetelt kellene rendeznie, mellyben a' népellemet egygyé olvasztván, őszpontosított erővel a' haladás rögzös pályá-

jára léphetne. A' módot Franciaország mutatá be. Egy nagy reformlakoma határoztatik el; az összejövétel helyéül Rákos mezeje tüzetik vala ki.

Lelkes felszólítások tartatnak az ifjúság részéről. Aláírási iverk bocsátattak ki. Ezerenként tódult a' népnek sokasága nevének feljegyzésére.

Az ellenzéki kör összeült, 's elhatározá, hogy miután már az ifjúság által e' részben megelőztetek; egyesülend a' kitűzött czélnak kivitelére.

Tizenkét pontból álló programot tett fel. E' programnak pontjai figyelemre hívják fel minden honfit.

A' pontok e' következők voltak:

I-ször. Sajtószabadság.

II-ször. Felelős ministerium Buda-Pesten.

III-ször. Törvény előtti egyenlőség polgári és válsi tekintetben.

IV-szer. Évenkénti országgyűlés Pesten.

V-ször. Nemzeti őrsereg.

VI-ször. Közös teherviselés.

VII-szer. Urbéri viszonyok megszüntetése.

VIII-ször. Esküdszék, képviseléalapján.

IX-szer. Nemzeti bank.

X-szer. A' katonaság esküdjék meg az alkotmányra.

XI-szer. Magyar katonáinkat ne vigyék külföldre, a' külföldieket vigyék el tőlünk.

XII-szer. Unió Erdéllyel.

Ezen program az „Ellenzéki kör” szabadelműségének bizonyítványa.

Az ellenzéki kör küzdött akkor a' nemzet jólétéért, midő az ellenség leghatalmasb volt, tett akkor, midő tennie kellett.

Azonnal két küldött választatott meg még azon gyűlésen, kik a' Fiiingerben összegyűlt ifjúságot az egyesülés és a' program elfogadására testvérileg felszólítanak.

Örömszaj között nyújtá az „ifjú Magyarország” baráti jobbát azon testületnek, mellynek tiszta érzelmeiről meg vala győződve.

Martius 19-kére vala meghatározva a' nemzeti lakoma ünnepe.

Az ellenzéki kör mart. 14-kén délutánra nagy közgyűlést hirdett ki, mellyben az ifjúság is részvevésre felszólították.

Az ifjúság Irinyi indítványára elhatározá, miszerint a' kijelölt tizenkét pontot a' fővárosi nép azonnal magáénak hirdetvén, semmiféle elhalasztó vagy módosító indítványokat nem pártoland.

4 órakor a' gyűlés elkezdődék. Ezek környezek az ellenzéki kört.

Még soha Magyarországon illy democrat színezetű összejövetel nem történt.

Kilencz század nyomasztó elfolyásával ez volt az első népgyűlés, hol a' nép tetteges szerepben lépett fel, ez volt mondom az első történetünkben, hol a' nép értelmi erővel kezdett működni.

Ezen gyűlésen kell vala a' petitiót elhatározni. Az ifjúság a' reformlakomán akará e' pontokat aláírni, 's azért rögtöni petitiót sürgetett.

Érzelmeket Vasvári Pál egy rögtönzött beszédben a' következőkép tolmácsolá:

„Az általunk választott elnök (Fényes) felszólítására jelentem, miszerint az ifjúság egy igen nagy része rögtöni petitiót sürget. Európában rémítően komoly események történnek, 's cselekvésre hívnak fel bennünket. Helyezzük vissza magunkat csak egy pár évvel a' múltba, 's mit látunk Európában. – Michelet (1846-ban) monda: „Ki nem látja, hogy Európára keletről és nyugotról a' halál árnyéka borul? hogy naponta kevesebb a' világosság. Olaszország elveszett, Irland elveszett, Lengyelország elveszett..... és Németország el akar veszni!!”

Németország alatt a' Francia író bennünket is ért. De mi más-ként van ez ma mind! e' népek újra felkelnek sírjaikból, feltörik koporsóikat, 'a dühös hangon kiáltják: miszerint az élőket elevenen eltemetni nem szabad! nem lehet!

Egész Európa tengere forr, 'a a' népek újjászületésének meg kell történni!

Jaj a' nemzetnek, melly még most is közönnyel tudna tekinteni a' nagyszerű világ eseményekre!

Azt én egyenesen öngyilkosságról vádolnám. Mi magyarok küszöbül állunk az európai és ázsiai élet közt. Tetszésünktől függ a' választás. Keleten a' politicalai ájulásba szenderült népek tespedő mocsara áll; nyugoton: a' felébredt nemzetek élettava. Keletről a' lassú halál csendes fátyola borul ránk, 's ha nyugathoz nem hajlunk; ha az élő népek karjaiba nem fogódzunk, örökre elveszünk. A' fran-

czia kakas már harmadszor is kukorikolt: a hajnal minden életre való nemzetnél kezdődik...

De közöttünk 's az élő nemzetek közt egy sötét híd nyúlik el: a halál, a' merevenség rideg hídja. Ezen mi keresztül nem birtunk menni mind eddig, hogy kezet foghatandánk nyugotan az élet embereivel. Ki terjesztett karjaink el nem érnek hozzájuk. Úgy vagyunk, mint a' hölgy, ki elevenen kriptába záraték. A' rostélyos ablakhoz jó 's az utcán látja elvonulni az élet embereit. Mindegyik felé epedve tárja reszketeg karjait, de kiszabadulni nem tud, mert őt az élet embereitől rideg vasrostélyok választják el. Nemzetünk 300 év óta e' sírcsarnokban kinlódik. Kiszabadulni nem volt képes. A' sírásók, kik bezárták, irlalmazni nem tudtak. De itt az idő, mellyben az élőhalott minden erejét összeszedje, 's a' kétségbeesés hatalmával rázza meg e' vasrostélyokat ... Most, vagy soha! – Ha a' kedvező Európai eseményeket elszalasztjuk: akkor ismét sínlódhetünk századokon át, senki bennünket meg nem fog szánni! – A' melly nemzet önmagát elhagyja, az nem méltó a' szabadságra. – Mi elszalasztok az alkalmat 1790-ben, 1828-ban, 1830-ban. – Azért monda a' magyarról Montesquieu: „e' nemzetnek főhibája az, hogy felejtteni tud. Van egy vonal, mellyen túl a' nagylelkűség haza elleni bűnné válik.”

A' Metternichféle politica egyenként gyilkolá meg a' birodalom nemzeteit. A' nép mindenütt eleven géppé lön ridegítve. De Magyarhonban még ezt kivinni nem sikerült. A' kormány itt is perniicálni akarja a nemzetet, 's ridegen elmarad álló helyében. – Azt véli, hogy hajója biztosan áll a' nép hullámain; mert horgonya belérágódzott a' víz alatti gyökeres sziklába ... De a' népek hulláma mindegyre emelkedik, 's emelkedni kell a' hajónak is, és fel kell szednie a' mozdulatlanság horgonyát, és rá kell szálnia a' közzvélemény hullámaira... Ha e' hajó még most sem alkuszik a' hullámokkal: akkor önmaga monda ki önfejére az ítéletet. Az emelkedő néphullámok előbb ostromolni fogják: később, ha akkor sem enged, összecsapnak a' mozdulatlan hajó felett, s örökre elnyelik ... A' mostani országgyűlés nem képes a' bécsi cabinetet elég erővel megtámadni. Mert e' hongyülés nem a' nemzet kifolyása: ez csak egy kiváltságos osztály képviselete. 'S ezekkel 300 év óta folyvást álorczásdit játszik a' bécsi politica... A' pozsonyi hullám ostromolja Bécsset, mi küldjünk utána egy másikat és utánunk fog jöni száz, ezer vagy ha kell egy millió... mert a' nép

türelmének is van határa! Mi tehát petitiót akarunk, még pedig hatalmasat, hogy már egyszer legyen meg, a minék lenni kell!

Magunk között pedig teremtsünk egyetértést, összeforrást, testvériséget; mert az ember csak addig kicsiny, míg egyedül van. Ha másokkal egyesül: akkor az ember nagy, hatalmas és az eget is képes ostromolni, miként az őskor gigasai! ... „Szabadság, egyenlőség” volt eddig a’ népek jelszava, a’ Februári forradalom e’ kettőhöz még a’ testvériséget adá, ‘s így lön teljes az elvek szent háromsága” ‘sat.

Vasvári indítványa oda volt irányozva, miszerint a petitió az ifjúságnak határozata szerint lett volna elintézendő.

A’ lelkes szónokot harsány „é l j e n e k” követék a’ nép részéről. –

Az indítvány el lön fogadva.

De épen azon perczben Klauzál Gábor, a’ becsületes hazafi, lépett fel a’ szószékre, ki hallva a’ vidéken a’ főváros mozgalmait, a’ nép körébe jött.

Szűnni nem akaró „éljenek” „halljuk” hangoztak minden ajkon. –

És ekkor szokott szelíd és bizodalmat gerjesztő modorával mintegy e’ következő akaratját fejezé ki a’ Magyar szabadságnak veterán hőse: –

Ő, úgy szólt, részéről teljesen, egész kiterjedésében pártolja a’ Pesti népnek abbeli kívánatját, miszerint a’ korszerű 12 pont petitióális alakban ő felségének benyújtassék. A’ dolog lényege ellen nincs semmi kifogása. – De ezen eljárási mód ellen, mi itten indítványoztatott, van némi megjegyzése: O, úgy szólt továbbá, hazáját és nemzetét mindég szerette; bizalomra kéri tehát a’ jelenlevőket, hogy úgy vegyék ezen alázatos előterjesztését, mint hónáért forrón lángoló szívének sugallatát. Ő nyomatékat akar tulajdonítani a’ felterjesztendő 12 pontnak. – De fel nem találja ő azt azokban akkor, ha azok csak egy pár ezer ember által, csak egy város által Íratatnának alá. – Ő tehát azt bátor a’ jelenlevőknek indítványozni, miszerint, mielőtt e’ petitió ő felségéhez vagy az ország gyűlésére felküldetnék, közöltetnék Batthyáni Lajos ellenzéki kör elnökével, – ki azokat az egész honban köröztetvén, százezrek nevével mondhatná „a’ nemzet kívánatának.”

A’ szólónak tekintélye csak hamar új fordulatot adott a’ dolognak. –

A' petitió elhalasztatott!!!!

Szónokoltak még többen is igen jelesen, nevezetesen Irinyi 'sat.

Estve felé a' gyűlés eloszlott. Hullámként özönlött a' nép az utcákon.

Ki tudja, ha e' népgyűlés nincs, milly fordulatot vesznek a' dolgok!

Esteli hét óraker zajos tanácskozások tartattak a' Fillingerben.

Az ifjúság nem akar a' halasztásra ráállani, – a' tűz a' keblekbe visszatér, hogy annál nagyobb hévvel kitörjön.

A' kebleknek ezen izgatott állapotában érkezett a' hír a' Fillingerbe, miszerint az egyetemi ifjúságot letilták a' tanárok, 's a' lakomában részt venniök nem szabad.

Nevezetesen a' mérnöki tanuló osztálynál egy pap ünnepélyesen letiltá a fiatalokkalal egyesület. Fenyegeté a' tanulókat, hogy a' szót nem fogadókon bosszút álland! (!!!!!!) „Ha kevesen csatlakoznak,' azokat egyszerűen kicsapom; ha sokan, akkor ötödölöm az urakat, 's minden ötödiket második osztályba teszem a' moresből”. Így szolt Krisztus szelíd tanításainak hirdetője nagylelkűleg.

Illy eljárást eddig csak a' zsoldos katonaságnál hallottunk, hol az egyéniségek meggyilkolvá, hol néhány krajczárért vakon kell engedelmekedni, még pedig feltétlenül!

Hasonló fenyegetésekkel érettek a' többi egyetemi polgárok is. A' jogászoknál nevezetesen az egyik tanár megtudván azt, hogy aláírási ívek keringnek, ennek eleit veendő, 's pedig rögtön elhatározá azoknak mennél elébbi elvételét. – Magához hivatá az aláírási ívekkel megbízott tanulókat. Elkéré tőlök „csak egy pillanatra” mint ő monda, „azokat csupán megnéznem” azonban a' helyett, hogy visszaadta volna, azt zsebébe dugá azon nagylelkű kijelentéssel, miszerint „tilos az abbeli vállalatokba bocsátkozni az egyetemi tanulóknak.” És evvel elutasítá az ívtartókat.

Másnap a' helytartó tanácshoz küldettek az aláírási ívek.

De térjünk vissza az ifjúságnak annyi leendő nagy eseményeket magában rejlő tanácskozásaira.

Voltak, kik az ellenzéki kör határozatához erősen ragaszkodva, az eszmének elhamarkodását nem tárták a' legczélszerűbbnek. 'S ezek közt voltak olyanok is, kik elébb a' rögtönzés mellett leg-

tüzesebben szónokoltak. „Ha már egyszer következetlenségbe estünk, ne essünk másodszer is, így okoskodának ők. Mi Klauzál indítványát fogadtuk el, 's most ismét félre akarjuk vetni. Ez egy olly honfi compromissiója nélkül, kinek egész életét a' hazaszeretet lengi át, nem történné tendik.”

De a' többségnek szívében többé a' hideg okoskodások nem találtak viszhangra. Tűzokádó Vezuvvá emelkedett az, mellynek kiömlő láváját feltartani többé nem lehet vala. Elönté az elromlott vidéket, hogy azon egy szebb élet virulandjon fel.

Legelső volt Vidács, (harmad évi jogász) a' lelkes forradalmár, ki az egyik asztalra felugorván, lángoló szavakban szórta el barátainak fogékony keblébe a' tette hívó lelkesedésnek erélyes magvait.

„Az ifjuság, úgymond mennydörgő szavakkal, szentül ígérte meg, hogy senkinek hátráltató indítványára nem hajtand! de minthogy Klauzál a' petitiót elhalasztandónak vélte, engedett, megfellebbezed szent ígéretéről és megszegte szavát. Szilárdság és bátorság a' férfinak legszebb erénye, gyáva lélek az, ki szavát megszegve a' dicső harcz elől hátrálni merész el”!

Buzdítólag szóltak még fel többen is. Ott voltak Bulyovszki, Sükei, Vajda, Szegfi 's több lelkes társaik. Ott voltak a' martius fiai!

Nevezetesen Szegfi körülbelül következőként emelt szót; „Ha valaha, most kívánom, hogy öreg ember legyek. Mert a' fiatal-sághoz tartozván, osztoznom kell a' vétekben, mellyet a' haza szent ügye, osztakoznom a' szégyenben, mellyet önmaga ellen elkövet az által, hogy Klauzál csillogó beszédétől elragadtatva, a' józan ész és az idő szent parancsát egészen elfelejté. Elhalasztani a' petitiót, anynyi volna, mint meggyilkolni azt. Vannak pillanatok a' nemzetek életében, mellyeket ha elszalasztják, a' végzetlen örökkévalóságig megsiratnak. Illyen pillanat uraim a' jelen. Fél Európa fellelkesedett a' szabadság iránt. Egy részről Franczhon más részről Róma és Itália. Ismét másutt Bajorhon, és német tartományok. Csak Austria az, melly alatt a' népek boldogsága dermedez, nem akarja az emberiség jogait elismerni. Ennek így maradni nem szabad, nem lehet. A' cselekvésre soha kedvezőbb idő nem mutatkozott mint most.

Mert soha sem volt tán az austriai kormány belsőleg olly korhatag állapotban mint most, legfényesebb jele ennek a' pénzcrisis. Nincs hitele még azok előtt sem, kiknek zsebeit alattvalói vére velejével meggazdagítá. És, hogy az Olaszokat még tovább absolutisticus rendszerének kinos igája alatt tartsa, Oroszországtól kellett kölcsön föl vennie. Az Orosztól uraim! Az Orosszal szövöttezett az austriai kormány. Az illy szövetség kárhuzatos az egész emberiségre! és ártalmas Magyarországra nézve. Minél erősebb lesz Oroszország, annál inkább sorvad a' közszellem, az emberi méltóság! midőn az orosz kölcsönt ad, népeket, nemzetiségeket szokott kamatokul fölvenni. Példa reá Lengyelország melly martalékául esett azon barátságának, mellyet az örökké való isten keserű gúnyára, szent szövetségnek neveztek el. Példa rá továbbá Krakkó egybecsatolása Galiciával, a' legközelebb múltban. Lengyelország után következik Magyarhon, következik a mi hazánk! igen hazánkra vágyódik a' zsarnok telhetetlenség. A' készülétek reá már rég meg vannak téve. Megvan a' mesterségesen fölszított panslavismus hazánkban. Megvannak a' missionáriusok, kik hazánkat végtől végig be járnak, hogy az Orosz vallásnak minél több hívőket szerezzenek. (A' tiszta meggyőződésnek terjesztése kötelessége minden embernek, de ha a' legszentebbet a' vallást használják a' zsarnokság czudar eszközévé, akkor az emberi méltóság becstelenítettik meg). Így állanak a' dolgok uraim! Ezt az egész austriai birodalom tudja. És csak mi reánk néz sóvár pillanatokkal, hogy segítsünk rajta. Mi reánk, kiknek habár csak csontvázában, de megvan az alkotmány, megvan azon jogunk, hogy aggodalmainkat fölterjeszthessük a' trón elébe. Mi-helyt mi erőlyesen föllépünk, ne csak magunkat mentsük meg, hanem rázzuk le az alvó élet hydráját az austriaiaknál, a' Cseh-heknél, Morváknál is 'sat. Minden megmaradt a' régi kinos állapotban. Orosz pénz működik mindenütt. Olaszország ellen az egész katona hatalom fordíthatik, és mikor ott a' lázadás el lesz nyomva, és a' hazafiak fölakasztatnak, akkor szólalunk fel mi! Ea ekkor vagy nem fog felelni kérésünkre Austria, mint azt eddig tette, vagy ha igen, háborúval felel, olly háborúval, melly bennünket végkép megsemmisíthet. Cselekednünk kell nyomban. E' cselekvés kérelemből álljon. Nem lesz az egyéb néhány szónál, „de a' nemzetek életében a' szavak tények, 'sat. Az epedő lelkek mindinkább ömledzöbbenként árvadni kezdenek.

Általános hazafájdalom ellepte a' jelenlevőket. Mély csönd

következekbe, – olyan volt az, mint az ítélet napjáni csend, melyben az emberek jövője határozatlik el.

Kínos, igen kínos perczek voltak azok, az ész és a' szív valának ekkor egymással küzdésben.

Az érzelemnek szent sugallata nyílt pályát nyitott a' tevékenységnek, és az eszmélet annak veszélyes vagy üdvös határait méregette. A' tömegben egyszerre élénk mozgás kezdődik. Egy hang kiált: „Áruló, kém!!” Egy másik, „ragadjátok meg”! Mind annyi szem a' hely felé néz, honnan a' hangok jövének. És ekkor egy gyanús kinézésű férfi vezetettek elő. Egy bécsi liguriánus volt az, ki a' birodalmi fővárosból elüzetten, Budapesten kereste alamizsnakérréssel élelmét. Egy épen ekkor a' Filingerben lévő ismerőse által fedeztetett föl. Az ifjúság dühöngni kezdett, és a' fráter reszketve könyörge kegyelemért. Mindent kivalla ő, elmondá a' még az ifjúság előtt ismeretlen szerencsés martiusi napokat, miként üzetettek el a' bécsi néptől a' jezsuiták, és tehát ő maga is. Miként tiporta le Austria a' rabigát! Metternich többé nincsen! őt a' nép elüzte!!!

„Metternich többé nincs! őt a' nép elüzte!” örömiadvá kiáltá a' Fillinger mellett mindinkább összegyűlő nép. Villámzárnnyakon terjedt el e' hír egy pár perez alatt az egész városban.

A' forradalom fáklyája meggyújtott. Elébb, mint láhattuk, csak kérelemről volt szó, de most a' követelés mezejére lépett az erélyes ifjúság. Elébb a' 12 pont csak petitióként tekintetett. De mostantól e' nép határozataként tekintendő.

„Éljen a' reform! L e A p p o n y i v a l”! kiáltások hallatszottak.

A' szónokok mind inkább erősebben és erősebben kezdettek a' zarnokság ellen kikelni.

A' többek közt Vasvári Pál következő szavakkal igyekvék a' már úgy is a' bankét letiltása miatt elkeseredett tanulókat önértre ébreszteni:

„A' tanuló ifjúságnak zászlója van.

Hajdan e' zászlók alatt szoktak az ifjak összeseregleni, midőn a' haza veszélyben forgott. A' pécsi tanulók ellentállának a' töröknek 's nevék a' történetben örökös. Most a' bécsi tanulók is hasonló tőnek, 's biztos önértettel mondhatják: „németnek Bécs, magyar-nak Pécs.” És Pest nem akarna középpontul előállani, e' két város között? Jobb kezünkkel az egyiket, ballal a' másikat karoljuk át, és egyesüljünk ... A' vakbuzgalom a' mi zászlónkat 1590. óta csak úrnappor hordoztatá végig a' város utczáin. Barátaim! most

lesz az utolsó úrnapi: és fog történni az úr színének átváltozása... Ragadjuk meg e' zászlót és egyesítsük alatta az egyetemi ifjúságot" 'sat.

E' lelkes beszédet a' tanuló ifjúság részéről százszoros „éljenek” fogadják.

Ekkor' Vajda, a' költér, az eddig mindég magába húzott, kit az ifjúság mindeddig részvétlenséggel vádola, de a' tett embere, a' tömegeből előbontakozva az ajtóhoz rohant és azt becsukván, „Ura-ím, így kiáltott fel, önök mind addig ki nem menendnek innen, míg nem határoztak.”

A' lelkes ifjú elteltnek hívé már az időt, midőn a' nép csak min- dég kért, eljöttek a' perczet, midőn már egyszer erélyesen fellépve a' zsarnokság lánczait szétszaggassa.

Az ifjúságnak tetteles fellépése el lőn határozva.

Vissza nem ijedve az a' nagyszerű vállalat veszélyeitől, dicsőnek tartá egyéni életét feláldozni a' nemzet életéért. Inkább rablánczo- kon, a' világtól elzárt sötét börtönfalak magányában akarta életét el- tölteni, mint milliók rabszolgaságát látva, azoknak keserves zokogó sírását továbbra is hallani.

Vasvári Pál többektől vállalkra emeltetve, lelkesítve szólott az ifjúsághoz. Még egyszer emlékezteté őket azon vállalat veszélyeire mellyeket oly nagylelkűleg az ifjúság magára vállalt. Szólott továbbá azon dicsőségről is, melly a' haza, a' szeretett Magyar hazára, ha győznének, háromlandanék. Elhatározott hangon kérdeze végre, hogy vallyon megmaradnak-e feltett szándékaikban?

„Életünk a' hazáé” kiáltanak azok.

„Úgy tehát, szolt a' buzdító, gyilkot tartva elő kebléből, 's az az ég felé emelve: „esküszöm a' szabadság istenére, hogy mindaddig nem fogok nyugodni, míg a' zsarnokság fenéjét gyökerestül ki nem irtottam. „Esküszünk mi i s” viszonzák a' honfiak. Tizenkettőt ütött ekkor az óra, – ... a' zsarnokság utolsó órája!

Fussunk át a' história eseménydús lapjain, 's két egymástól lényegessen különböző elemet fogunk abban feltalálni. Ezek: a' harcz és a' béke elemei. Míg egyrésztől csendes boldogság és egyetemesben élő pástornéptörzsoket látandunk nyájakkal a'

termékeny mezők virányain, nyugodt meg elégedés közepette egy helyről a' másakra vándorolni, és látunk nemzeteket, kik visszavonódva a' világ zajos mozgalmaitól a' nagyságnak fényes polczára a' szellemi erőnek villámszárnyain emelkedének, hogy az emberi méltóságot békés haladás által megszentessék, más részről vérrel megázott országok határait lepjük meg.

Meg fogod látni az emberiséget egész meztelenségében, 's utálattal fogsz a' természet azon teremtményeire gondolni, mellyekhez ten magadat is számolod.

Dühöngő fegyveresek törnek egymásra, hogy egymásnak szívébe mártván a' vasat, mészárlás által szerezzenek magoknak borostyán koszorút. Egymás vérebe fúlnak a' népek: szétszaggatva a' természet legszentebb lánczulatát, a' gyermek apja, a' szüle fia, testvér testvére legyilkolásával mocskolják be ádáz kezeiket.

Elődbe tűnnek álmoként a' sötét századok harczy jelenetei, és átkokat fogsz szórni az emberi nem történetének eme zivataros epochája ellen: mindannyiszor megfeszült szívvel függsz egy Nero Dzingis-Chán, Atilla nevére gondolni, 's a' baromi szenvedélyességtől felizgadt cannibalscordákban, az iszonynak megtestesült rémképeit fogod szemlélni. A' hóhérok vérrel befecskendett ruhájival jösz érintkezésbe a' szabadság vértanújának keserves nyögésein szived megtörve, az érzéketlen hideg zsarnokság korbácsolja fel kebled nyugalmaid.

Ekkor a' részvét drága gyöngyei csillognak szemeidben, elmédet a' fájdalom – világfájdalom lepi el.

Borzadva vonulsz el a' vérpatakok keserves zúgása elől, egy szebb, ideáli, békés élet felé vonzódva gondolataid.

Nemesb' érzelmeid fellobbannak, és azon békés jólét magvait, mellyeket imént elmédben magadnak alkotál vala, gondos kertészként az egész emberiség keblébe akarandod elvetni. Ezen nemes vágy az önszeretet és az erkölcs sugallatai.

Lelkednek nemes önérzetében nyílt bátorsággal lépsz e' borzadalmaknak kútforrásához. Riadva fogod kiáltni: „Ez már sok! ez tovább nem maradhat” és utánad a' szenvedőknek milliói fognak kiáltani. De az érzéketlen szikla meg nem rendül. O nem hall, nem érez, ő nem lát.

Nem Orpheus bájos andalgó dalait, de a' népek millióinak kérésébe eső jajait értem itt.

Elfáradva ők az időeknek véres küzdelmeiben, a' nyugalom édes

partjára, vágyódnak. Megtörve a' zsarnokság nyomasztó rabigájától, a' szabadság szellemétől reményinek új erőt.

Kérnek, – de hinában – a' gonoszság tovább is űzi velők czudar játékát.

Van az ember természetében egy érzés, melly őt a' többi állatoktól leginkább megkülönbözteti, és ezen érzés: az erénynek szeretete. Olyan az, mint a' napnak sugara: a' felvilágosultnak útmutatója, a' sötét lelkűnek elvakítója. Ha az erkölcsi felvilágosodás a' népben elterjedt, a' gonoszságnak el kell vesznie, mert annak szokatlan fényétől elkápráztatva, ki nem állhatja tekintetét. Csak bátor és nyílt szemmel nézzél a' megmarni akaró mérges kígyónak elébe, és ezen vadállat érezve felsőségedet, szégyenülten fog visszakanyarulni.

Erőszakot csak erő törhet meg.

Ha a' beteg testet méreggel gyógyíthatják meg, mért ne lehetne a' nemzetek baján is méreggel gyógyítani?!

Ha az öldöklő fegyver gyalázattal is megbélyegzé az emberiséget; de vezetett ő már dicsőségre is!

Graeciának szabadságáérti véres küzdelmei, a' vad, keleti zsarnokság feletti győzedelmek valának a' humanitásnak diadalmai!

Codrus, Viriátus, Sydrey nevei szentek előttünk; áldozatai a' jó ügynek!

Az elnyomott emberiségnek jogai nem enyészhetnek el a' semmiségbe, öröködik fölöttünk egy nagy szellem, az elnyomottaknak védője, az érzéketlen sziklákba ütődött panaszhangok visszahatnak a' milliók szívébe, hogy tette gerjesztve, a' belőle kitörő orkánok által szétrokkadjon! Gyalázatos a' nemzetnek neve, melly fel nem indulva a' zsarnokság morált gyilkoló machinációján, többre becsülné a' szolgálóéletet a' dicsó halálnál!

A' békés ösvényre vágyódó nemzet kifogyván végre türelméből háborút űzen a' bitornak. Mert ő békét, nyugalmas életet akar elérni.

A' nemzet kérése igazságos volt, de meg nem hallgattatok az, és most erővel kényszerítettet jogait megvédni. Ha valamely nép a' másikat megsértené, és a' sértett félnek minden kérései mellett is elégtételt vagy kárpótlást nem akarna adni, – ha egy rabló a' békés polgárt meglopja, 's annak felszólítására az elorzott drágaságot vissza nem adja; az igazság fogja sugallani, hogy ha békés utón nem lehet, azt a' kárt szenvedő erővel visszaszerezze. Ha a' zsarnok a' népnek nyugalmas boldogságát fosztá meg, 's meg nem rendülve ő a' mil-

liók szívét rázkódtató könyörgéseitől, vissza nem helyezi a' nemzetet méltóságába, akkor a' népnek morális ösztöne fog kényszeríteni fegyverre.

Ezen harc a' legdicsebb harc, a' világ minden egyéb harcainál, mert emberi jogokért vívatik!

A' despotia kerüli a' forradalmat, 's annak csupán káros, véres oldalait szokta felmutatni, pedig nem tudja azt, hogy épen azon vér, melly a' szabadságért folyt vala ki, a' nemzet történetének legbecsesb zománca.

Ha egy Caligula halállal büntetheté azokat, kik arczképe előtt levetközni merészelték, ha egy Tiber felségsértőnek ítéle el azt, ki elég dicsően Brutus és Cassius polgári erényét kezdé magasztalni: mennél igazságosabb, ha felségsértőnek hirdeti a' népakarat most azokat, kik csupa hiu önzésből a' közjönnek ellene szegülvén, elég balgagok! a' szabadság és a' testvériség magasztos jelveit ocsmány rágalommal lepiszkolják.

Európa zsarnokságban volt. De a' nemzetek felkeltek, széttörték a' nyomasztó jármot, hogy magoknak egy jobb létet szerezzenek. A' szabadság tavasza kezd derülni.

Most emelkednek ki a' népek gyermeki tespedéseikből; a' tiszta felvilágosodás közepette egy egészen új, a' régítől sokkal pompázottabb világot alkotnak számukra. A' dicsőség előcsarnokában állunk, azon dicsőségnak, melly a' testvériség babérkoszorújába füzendi az emberiséget, és a' komor hajdan véres emlékeit kiirtja. Meg vannak ime bosszulva a' népek martyrai, millióknak hálaérzete zengi körül sirjaikat!

Véres küzdelmeknek kellett vívatniok, hogy a' nemzetek nemzethez méltó triumphust ünnepelhessenek; de a' dicsőség kítüzte az eredmény lobogó zászlóját, 's a' népfelség ragyogó trónjára vezette.

A' testvériség legyen a' jelszó! legyenek a' népek megférfusult testvérek, a' mostoha apáknak napjai lejártak.

Az ezeryi helóták és rabszolgák égbe kiáltása végre meghallgatott, és a' hajdani gyalázaton egy szebb kor virul fel.

Tépjük ki keblünkől az előítéletek scorpiómérgeit, és vessük azoknak lábaikhoz, kik az emberiséget megbecstelenítő tettekkel a' lélek gondolatjait marták meg. Egy új alkotmányos életnek nézünk elébe, melly a' hajdani hellén szabadságon is tul emelkedve, a' szabadság, egyenlőség és testvériségnek emel emlékoszlopot.

Következik martius 15-ike.

Jegyzéke azon könyveknek,

mellyek a' forradalmat tárgyazólag mart. 15-28-ig Pesten megjelentek. **Geibel Karol könyvárusnál.**

Metternich. Budán, 8-ad r. 4 kr.

*A' népgyilkost és országok kizsákmánylóját tökéletesen jellemzi e' kis iratka.

Ein Wort des Bürgers und den Juden. Zugerufen am 21=ten März im Jahre des Teils 1848. 8. Ofen. Univ. Buchbruferei.

*(Ein halber Bogen für 6 fr. M. Das ein jeder Bernünftiger für höchst Zeitgemäs finden wird.

Foglár Ludiv. Das Freiheits Brevier. Gesichten in Ungarn's Reform Woche März 1848. 8. Pesth K. Geibel.

*Des Verfassers Schöne Poesie bereint mit Liebe für Vaterland, Freiheit, und Einigkeit last nichts zu wünschen übrig.

A. B. C, általános politikai polgári. 8-ad r. Pest 1848.

*Egyik az első röpiratok közül. Kár hogy a' titkos szerző fáradozott vele, mert 4 pkért – és ingyen is, – igen sületlen firkálás.

Müller könyvárusnál.

Chorin Jat., Sollen die Juden Bürger werden! 8. Pesth 1848. Druch v. Tr. Károlyi halb Rogen. C. M.

*Des Verfassers schöne last nichts zu wünschen übrig.

Magyar Mihál könyvárusnál.

Öreg ABC. vén emberek számára Vas Gereben-től 4-ed r. Győrött. liv 6 váltó kr.

Vas G. a' legmulattatóbb népmodorban magyarázza mind azt, a' mit M. orsz. népének az új átalakulásról és az új törvényekről tudniok kell. Hetenkint 1 ív jelenik meg ezen ABC. című folyó iratból. Kívánandó: hogy minden falu és helység számára az illetők által terjesztessék, mert többet ér akárminő vallástanitónak pololásánál. Árát tekintve olcsóbbat nem lehet kívánni.

Jánisch Jos. Vegen der errungenen Presfreiheit 8=0. Ofen. 4 fr.
Magas Ernő, Riadal. 8-ad r. Pest negyed iv 6 váltó kr.

„ Alarm „ „ „ „ „ „
B ö k f y Zakariás, politikai labdacok podagra, csökönység és hályog ellen. 1-ső adag. 8. Pest 1848.

*A' szerző talpra esett humorista és gúnyíró, mit eddigi munkáiból elegendően ösmérhetünk; jelen iratkája minden előbbit felülmúl.

Kléh Istv., a' pesti forradalom története 1848-ban. Adatul politikai életünk erkölcstörténetéhez 8-o 42 lap, bor. füzve 20 kr.

*Számos zugíró kapott a' forradalom történetének leírásához. Mennyire felelhetnek meg a' kitűzött czélnak, meglátandjuk. Kleh úr munkája keveset tárgyalja a' forradalmat, inkább tökéletes benne a' pártok feltüntetése. Előadása kellemes, ára mérsékelt.

Mártius tizenötödike. Napilap. felelős szerkesztő Pálffy. Albert. Kiadó tulajdonos Lukács László, 4-ed r. fél iv 3 kr. Előfizetés, egy óra 1 ft.

*Hírlapjaink majd mind egyike új szellembe öltözött. Mind egyik tökéletes akar lenni 's igen szépen működnek. Jelen lap férfiasan és érett politikával képviseli időközi sajtónkat.

Munkások újsága. Szerkeszti 's kiadja Tánics Mihály 8-ad r. 1 iv3kr., előfizetés 3 évnegyedre Budapesten 2 ft., Postán 3ft. Tánics népszerűsége annyira ösmeretes, hogy minden egyebet mellözve csak azt vélem szükségkép megemlítni, hogy az első számban a' petitio 12 pontja is igen népszerűen van megmagyarázva. Azért a' gazdag urak, papok 'sat. ne tartsanak fekete álprofétákat, hanem vegyék meg Tánics újságát mellyből mindeki tökéletesen megértheti az átalakulási ügyeket.

Hartleben-nél.

Martius 25-ike 1848-ban Pesten. Egy lap néptörténet. Írta Zerffi Gusztáv. 8-ad r. Pest., bor. füzve.

*Czímjét nem helyesen választá szerző, mert mart. 15-ike után lélesült tények is felhozvák; különben a' petitio 12 pontjainak magyarázata ebben is értelmesen magyaráztatik.

Arczképek. Petőfi, Vasvári, Kossuth, Bathányi 's többek is jelentek meg sokféle alakban.

III.

Nam divitiarum et formae glória fluxa atque fragilis;
virtus clara aeternaque habetur!

Salustius.

MARCZIUS 15-dike.

A sötét éj mély csendben vonult el; oly hirtelen, mintha futó álom lett volna.

A' könnyelmű nép békén szunnyadt, nem sejtván a' jövőt nagyszerű következményeiben. Mintha a' természet értelmes teremtményeinek eddigi szenvedéseit gyászolta volna, oly komor volt az.

A' hajnal felviradt, a hazát jótékony sugarai kezdek felvilágosítani.

Reggeli hat óra volt. Az útszákon még ekkor nem rajongtak a népnek ezrei, – de a tegnapi múlt éjjel megesküdt honfiak szívében a legtisztább Veszta-tűz, a haza-szeretet lángoló tüze lobog vala.

Hat óra volt, – midőn a szabadságnak nemes bajnokai egybejövének, a nép rabszolgaságának ezredes bilincseit feltörendők, – hogy a magyar hazának borús felhőit erélyes karokkal szétoszlatva, derűjének alapját megvessék. – Ez volt a' legszentebb liga, mert nem az emberiségre mérges szamut lehelő vérszopó papok és földi istenek közt köttetek, kik, hogy a zsarnokság elébe még tágasabb tért nyithassanak, egymás közt egyesültenek, – de romlatlan szívű honpolgároknak volt ez egyesülete, – a' legdicsebb célból, a mit csak ember képzelhet – a nemzet boldogításaért létesítve.

Míg az elsőnek neveik az emberiség történetének örök gyalázatára lesznek, – a honszabadítók a világ pantheonában fognak örökké fényleni. Sükei Károly volt a legelső, ki e nap fellépett. Jónak találta ugyanis a nála lévő ellenzéki kör feltette tizenkét pontból álló programot az utcára kiragasztani, miszerint a nép annak mentül előbbi tudomására jusson.

Az akarat tetté vált. Nem sokára az úri és kigyó útca szögleténél láthatjuk őt a felragasztott papír előtt, a kíváncsi népek, annak minden egyes pontjait magyarázgatni, – Luthernek 95 pontból álló thesiseit idéztett volna ekkor vissza elmédbe. Csak hogy míg amazok vallásos szórszálhasogatások ellen hasonlóképen intézvék, – 's igazságuknak alapja egy régi napkeleti chroniconra vala építve, – a jelen tizenkét pontnak lényegei a legjózanabb logica kifolyásai, – 's hitelességüknek bizonyosága minden becsületes embernek már magától a természettől keblébe vésett igazság érzete valának. – Luthernek nyilvános megtámadói lőnek, kik neki ellene mondva, vele a discussio terén szembe szállni is merészelnék, –de e' tizenkét pont ellen senki sem emelt szót, – annak igazságáról és jóvoltáról mindenki meggyőződék; és ha voltak is olly embertelen korcsok, kik csupa önző hiúság vagy szolgáléküségből ragalmas sophismákkal szerettek volna ellene kikelni, – ezek sokkal gyávábbak voltak, szellemileg mint anyagilag sokkal gyöngébbek, mintsem hogy azt elég vakmerőek lettek volna cselekedni. – A' nagylelkű nép mondom részvételt fogadá a' programmot. – Kíváncsilag olvasák azt végig száz meg száz szemek; édes vágyak ébredtek fel a' népben, – keblek gyuladoztak általa, – egy szóval a' körülötte össze se-reglett nép rokonszenvvel 's lelkesedéssel helyesle, 's magáévá tévé a' tizenkét pontot,

Sükeinek első erélyes fellépése megtévé a' maga hatását. Mielőtt azonban tovább mennék a' forradalom menetének kifejlődésével, kevésbé meg fogok állapodni ezen különös férfiúnál, hogy tisztelt olvasóimat vele közelebből megismertessem, más különben is e' jelen történeti röpirat egyik feltétele közé tartozván, a szereplő személyek jellemzése,

Az emberi szellem két világra oszlik; az eszméleti és érzelmi világra. – Ezeknek egymás iránti állásuk és viszonyaik határozzák meg tettegesen az egyéni jellemet. – Némelly embernél az eszmélet, másiknál ellenben az érzelem a'

túlnyomó. – Legboldogabb halandó, kinél e' kettő tökéletes arányban áll. Az első az, mely az észnek lehető speculatio szellemét, másik a' költészet ábránd képeit teremti elő. – Amaz a hasznosat, emez a' szépet keresi mindenütt. – S innét is van, hogy míg a' költész sentimentalís nemzetek örökös metaphisical theoriákban török fejeiket, addig a' hidegebb eszméttel bíró népek a' praxisra fordítják egész figyelmüket. – Leginkább mutatak ezt meg India, Némethon, Arábia 's a' t, ezeknek ellenében pedig Angol hon, C h i n a s több más népek,

Sükei azon férfiak közé tartozik, kiknél tetemes túlnyomóságban áll; az e s z m é l e t i s é g az érzelmiségnek irányában. – Ő nem azért cselekszik, „jó t” mert szíve sugalja, de mivel a' rossz tett az észszel meg nem egyezhetik. – Ő nem azért szereti a' szabadság, egyenlőség és testvériség politicalai szent háromságait, hogy ömledező phantaziája Plátói köztársaságokat és tündér-országokat alkosson, de kívánja ő azokat azért, mert átlátja azon temérdek hasznokat, melyek azok által a' statusra háromlandanak.

Sükei gyakorlati nézetei elvontak lévén a' csupán ragyogó külsőségektől, ő benne némi hanyagságot is vehetünk észre. De épen ezen hanyagsága teszi őt a' többiek közül olly annyira kiemeltnek. A' már jelleménél fogva a' külső fényeknek meg nem kívánása, 's hanyagságának önérzetében nagyobb részt ment ő azon hiúságoktól, melyek többnyire az emberi kebelnek gyilkoló mérget képezik. Ő kevéssel elégszik be; ha valaki, bizonyosan Sükei az, ki megérdemli, a' francia néptől a' szabadság egyik erős herosa Robespierre-ének ajándékozott dísznevét: a' megvesztegethetlent.

Sükei sohasem lépett fel nyilvánosan mint népszónok, de azért ő mégis hatott annyit a' forradalomra, mint bármelyik is bajtársai közül. – Ő a' népnek embere a' szónak legteljesebb értelmében. Különös cinicus magaviselete, elleneinek gúnyos megtámadásai, feltűnő és igen kedvelté tudják őt tenni a' néptömeg előtt. Ő a' közvélemény leggyorsabb gyártásának nagy mestere. Ő mindent rendszerekre épít, – sőt tán magát az evést és ivást is. – A' barricade poriticának tömjénezője, mit ő mindenek előtt Magyarországra behozandónak vél. – A' forradalomnak systhematicus terroristája. Azt szokta mondani, hogy ő: többre becsüli az ignorantiát, mint a' táblabírói intelligentiát.”

Azt mondják felőle ismerősei, miszerint őt még tökéletes haragra fellobbanva soha sem látták. – Lelkének gondolatait arca nem szokta visszatükrözni; b o s z a n k o d á s vagy öröm legyen bár, egyforma marad az, mint Democritesnek márvány szohra.

Egy szóval S ü k e i nem mindennapi ember, – egészen véve van benne valami különtség, mely sokban a' zsenialitáshoz közeig; tetteiben legmélyebb pszichológiai tapintatot 's gyakorlati ismereteket árul el,

Ezen férfiú volt azon bátor, ki vissza nem ijedve a' még akkori zsarnoki viszonyoktól vissza nem ijedve azon büntetésektől, mellyek reája várának, csak azért, mert a' tiszta igazságot ismerteté meg a' néppel, 's a' visszaélések semmirekellősége ellen merészelt kikelni, életének kockáztatásával ragasztá fel a' falra a' tizenkét pontot magában foglaló programmot.

De csak egy hajszálon függött is ám szabadsága! mert alig hogy a' pontoknak kellő megmagyarázása után eltávozott, már is egyik kém úr őt „b o l o n d n a k” vélvén, rendőrökéit akart menni, hogy őt a' „Rochus kórház” második emeletéhe expediálhassa. – De ezen becsületes jó szívé ember majd póruljárt! a' nép reája rohant, – 's bizony kevés híja volt, hogy a' tüzeesebb világra nem expediáltott! Ezen tény új bizonyosságra szolgált a' nép előtt arra, hogy miként akarja a' kormány ocsmány eszközök által a felvilágosodás romjain a' hutaságot kormányrendszer gyanánt felállítani. – Hazánkban ez időben egészen megfordított világ létezett. – A' legtöbb okos eimbert holondnak helyegyzék, – a' lelketlen gépeket ellenben az országghivatalok legjövödelmezőbb 's legfényesehh állomásaival tetézek el, – mert a' sűgő úgy okoskodék, hogy, ha a' játszók hiba nélkül tanulnák he szerepeiket, még végre valakinek eszébe is juthatna azon istentelen indítvány, miszerint már többé sűgóra nincs szükség, s akkor azután őt egyszerűen elcsapnák. Az ausztriai minisztérium a' szellemet még csirájában akará elfojtani, mi egyeseknél ugyan lehetséges, mint azt élő példa is mutatja, de nemzeteknél, a' népek millióinál sohasem. – A' nemzet szellemi műveltsége hasonló a forráshoz, melyet ha be is falazunk, 's egy ideig ez által tovafolyása meggátoltatik, de az összegyűlt víz medrében végre nagyobb erőre kapván, rombolón tör magának utat az emberi kezek által emelte gyöngé falazaton,

Távozzunk kevéssé az útszákról, 's térjünk he egy szobáha, három személyt veszünk ott észre, – Két nő, egy fiatal 's egy élteőbb, 's egy komor ifjú valának azok. Összekulcsolt kezekkel állt ott az utóbbi, szemeiben tűz égett, keblében nemes érzelmek. Szólt, – és minden szavai a' nemes elhatározottságnak színezetét hordák magokon. Úgy látszék, mintha távozni akart volna messze útra, kedveseinek köréhői talán örökre megvándoló.

Csendes percek következének he, – a' magában gondolkozásnak magasztos percei,

„Rögös pályát választál magadnak, félbe szakítá a' hallgatagságot az ifjú nő, – a' szabadságnak szava hí, távozzál! – Ez a' dicsőségnek fényes pályája!”

„Ellenségei a' tirannizmusnak, szólt elfojtott hangon az ifjú, – a z elnyomott milliók romjain emelve egy szebb jövőt, a' hazát emelik a' nagyságnak legragyogóbb polczár a” I

„Távozzál, – mert hol a' haza, az elnyomott milliók java kívánja, mond lelkesülten a nő, ott életem társánk az első sorában kell helyet foglalnia!”⁴

Ó hon, szeretett hazám! miért nem teremtett a' mindenható ég neked több illy hölgyeket, hogy Chartago vagy Lengyelhon képében, reájok ismerhetnék?!

„Áldott legyen az ügy, melyért küzdendő leszel” fohászokodá az élteőbb nő – s fellelkesülve az új a' nőknek buzdító szavain, eltávozott. – Ki tudja még e' perczben, hogy valljon nem – örökre-e?

E' három érdekes személyben: Petőfi, neje, és az utóbbinak édes anyjára ismerünk.

Félhítre lehetett akkor, midőn a' négy hazafit: B u l y o v s z i Gyula, Jókai Mór, (az „Életképek” czimű divatlapnak szerkesztőjét) Petőfi Sándor és Vasvári Pált, mint e' jelen forradalomnak kezdeményezőit, együtt találjuk. Ha képzelhetsz magadnak jelenetet, melyben a' hazáját szerető szívnek viharai a' zsarnokság ellen bősziülve kitérnek, – e' jelen négyes jelenetre utallak.

Nem bátorító szavakat intéztek ők egymáshoz, hogy tettekre gerjedjenek, „nem vigasztalás miatt jövének ők össze, titkos félelmet elpalástolandók, mert hiszen azon percben, melyben a lélek a földi parányiságokon túl szállong, elfeledve a' testet 's annak legkínosabb fájdalmait is, az istenséghez emelkedik fel. – Egy érzet hozza őket egymáshoz, a' haza szeretet érzése, lelkeiknek nemes sympathiája.

Mindeniknek lelke egy tiszta forrás volt, melyeknek csörgedező forrása egybe szakadozván, egy hatalmas folyóvá alakulának. – Képzeteik a' haza jövő nagyságát idézek elő, egy költői szebb jövőnek szárnyain repülvén gondolataik. A' szavak szíveiknek lőnek tolmácsolói, – e' négy ifjút nem sokára mint a' szabadság hirdető nagy apostolait fogjuk láthatni. De hogy ők fel-lephessenek, szükséges lőn magokat bizonyos feltételekhez kötniök, mert csak így számolhatnak a' tények őszhangzatára, csak így reménylhetnek a' népnél bizalom és viszhangra, melyek nélkül egy forradalom sem vergődhetik nagyobb erőre, s vagy az anarchia veszélyes örvényébe, vagy olygarchia vas pálczaja alá sodorja a' népeket. – Általába véve e' jelen férfiak nem valának tökéletesen megnyugodva az „ellenzéki kör” tizenkét pontjawai; egészben véve ugyan magokénak vallák e' proclamatiót, de részleteiben találtak némi hézagokat. Átszellemült arczczal, feszült kebelvel fogának tehát annak kiegészítéséhez. – A változás ugyan, mellyet az elébbenin tevének, csekélynek látszatik első tekintetre, de belső nyomatékát vizsgáló annak becses voltat elegendé nem magasztalhatja. Ugyanis a' 10 és 11, pontot, melyek közül mindenik a' magyar katonaságot érdeklé, egygyé húzák, és a 11. pontba a status raboknak kibocsátsa t, (mit az ellenzéki kör kihagyott) helyezek.

A lelkes beszédek tovább tartattak. Vasvári ez alatt, kinek túllelkeseződésében szokása bottal hadarázni, mintha mindannyi csapassál ugyanannyi bureaucratát váгна le, történetességből az épen kezében forgó botnak törét dobta ki, a' tör éjszak felé nyugotnak esett.

„Barátim ez jó jel” kiáltanak most mindnyájan, a' tör Becs felé repült, háromszázados szenvedéseinknek kútforrásához”! A' négy ifjú karon ragadá ekkor egymást, egymás keblére hült, a' honnak szebb jövőjét sejtve, az

elnyomatásnak megboszulását reményivé, élvezek ók e' pillanatban életüknek legédesebb perceit.

„Rajta barátim” monda elhatározott hangon Petőfi – és lelkesültségükben magasztosulva, erősbülve rohannak a' feltett pontokkal – a' Filingerbe,

Feszült kebelrel várakozik az ifjúságnak egyik része, midőn a' négy hazafi körükbe lép. Leírhatatlan lelkesedés száll meg ekkor mindnyájoknak keblét, látva bajtársaiknak elhatározottságu bátorságaikat. Csekély számban voltak is bár, de elhatározva a' legvégsőbbre is. Érzék ők azt, hogy ha mindjárt az anyagi erő sincs kezeikben, de bírnak ők egy ennél sokkal nyomatékosabb erővel. Az igazság részökön volt. Az általános jó e' világon még eddig többnyire kisebbségben ált, míg a' gonoszság túlnyomó hatalma gúnyolva játszá vele aljas játékát. De a' XIX-dik század arra van rendelve, hogy az ártatlan szenvedőt megmentse az elfajzás mérges mardosásaitól, és a' letiport erkölcsiségen állítson egy dicsőbb birodalmat. Mert e' jelen század az embereknek ítélő napja, mely érdeme szerint osztja ki minden nemzetnek égi jutalmát.

Először is Jókai szólalt fel, a' tizenkét pontot e' következendőkép adván elő: „Testvéreim! A' pillanat, melyben élünk, komolyabb teendőkre szólít fel bennünket. Európa minden népe halad és boldogul, haladunk, boldogulunk kell nekünk is. Legyen béke, szabadság és egyetértés! Követeljük jogainkat, melyeket eddig tőlünk elvontak, s kívánjuk a' sajtó szabadságát, censura rögtöni eltörlését; – felelős ministeriumot Budapesten; – évenkinti országgyűlést Pesten, és azt rögtön! – Törvény előtti egyenlőséget polgári és vallási tekintetben; – kívánjuk: hogy a' nemzeti őrsereg rögtön felállíttassék, védje hazáját minden férfi, egyenruha ne legyen; – közös teherviselést; – úrbéri viszonyok megszüntetését; – esküdtszéket képviselőlet alapján, magunk választjuk bíráinkat magunk közül; – nemzeti bankot, idegen bankjegyeket nem akarunk elfogadni; – a' katonaság esküdjék meg az alkotmányra, magyar katonáinkat ne vigyék külföldre, a' külföldieket vigyék el tőlünk; – a' politicial status foglyok bocsáttassanak szabadon; – unió Erdély és Magyarhon közt!

Ezen jogokat követelni tartozik a' nemzet, bízni önjerejében, és az igaz ügy Istenében! „Egyenlőség, szabadság, testvériség!”

Jókainak erőteljes szózatát a' jelen lévők közlekedéssel vallák be magokéknak, 's elhatározzák, hogyha bár ezer halálnak is kellene elébe nézniük, ők e' tizenkét pontot mindjárt, tüstént kívánják fogantatba hozni.

Petőfi előlép, és a' már előre sejtett magyar forradalomra készített koszorúzott „Nemzeti dalát” szavalá el.

Ezen költemény sokkal nagyobb befolyással volt a' marcius 15-diki eseményekre, hogy sem azt egész kiterjedésében ne közölném.

Talpra, magyar, hí a' haza!
Itt az idő, most vagy soha!
Rabok legyünk vagy szabadok?
Ez a' kérdés, válaszokat!
A' magyarok Istenére
Esküszünk,
Esküszünk, hogy rabok tovább
Nem leszünk.

Rabok voltunk mostanáig,
Kárhozottak ősapáink,
Kik szabadon éltek haltak,
Szolgaföldben nem nyughatnak,
A' magyarok Istenére
Esküszünk,
Esküszünk, hogy rabok tovább
Nem leszünk.

Sehonnai bitang ember,
Ki most, ha kell, halni nem mer,
Kinek drágább rongy élete,
Mint a' haza becsülete,
A' magyarok Istenére
Esküszünk,
Esküszünk, hogy rabok tovább
Nem leszünk.

Fényesebb a' láncnál a' kard,
 Jobban ékesíti a' kart,
 És mi mégis láncot hordtunk!
 Ide veled régi kardunk!
 A' magyarok Istenére
 Esküszünk,
 Esküszünk, hogy rabok tovább
 Nem leszünk,

A' magyar név megint szép lesz,
 Méltó régi nagy híréhez,
 Mit rákentek a' századok,
 Lemossuk a' gyalázatot.
 A' magyarok Istenére
 Esküszünk,
 Esküszünk, hogy rabok tovább
 Nem leszünk.

Hol sírjaink domborulnak,
 Unokáink leborulnak,
 És áldó imádság mellett
 Mondják el szent neveinket.
 A' magyarok Istenére
 Esküszünk,
 Esküszünk, hogy rabok tovább
 Nem leszünk.

„Esküszünk”! kiálták ennek bevégeztével az ifjak, ‘s a' forradalmi menet a' „Fillingerből” megindult.

Ha eleintén kicsiny is volt e' csoport, ne csudáld azon eredményeket, melyeknek győzelmi zászlóját kitűzte vala; a' história minden lapjain bizonyosságait veheted annak, miszerint a' status-férfiúnak mit sem lehet megvetni. – Az emberi szív egy gyűlékony anyag, melybe csak egy szikra essék is, – és népek, e-gész nemzetek fognak általa lángba borulni. – A' száműzött Thrasylulus harminczad magával indult el Athénét megsza-badítandó, – a' Marczius fiai, alig többen, ménének Magyaror-

szág tizenhárom millió népe elnyomatásának felmentésére, – Thrasyhulus és társai háromszáz, – a’ Martius fiai százezerek zarnokságának vétenek véget,

„De e’ h a r m i n c z e g y hellén, fogják majd mondani nemzeti tetteinket kicsinyíteni akarók seregei, fegyverrel kezükben vívák ki a’ szabadságot!”

Higyjétek el barátim, a’ tetteket nem annyira az eszközök, mint inkább az erkölcsi elhatározottság szokta megszentésíteni. A’ ki egy minden pillanatban elsütésre kész halált lehellő ágyú torkolatának elébe megy, de az el nem süttetvén, minden vérontás nélkül jut annak birtokához, semmivel sem áll bátorságban alább annál, a’ ki szintén ellene menvén, de szerencsétlenebb; a’ halál martalékává lön.

Ne téveszszük el szemeink elől a’ viszonyokat sem.

Azon nép, melyet Thrasyhulus felmentett, az elfojtott szabadság gyermekei valának. Ő bennük megvolt a’ szabadságnak emléke, mert hisz” ők azt még csak nem rég élvezek! Ők a’ democrat republicai szabadságról hirtelen a’ legnyomasztóbb zarnokságnak szélsőségébe esvén, nem csudálkozhatunk, ha náluk a’ szabadság utáni vágy sokkal erősebb fokra emelkedék, mint egyébkor. – De más különben is az Athénaiak sokkal műveltebb és büszkébbek voltak, hogy sem magokat a’ Spártai hegemoniáknak nyomasztó jármában tovább is hagyhatták volna legyaláztatni, és a’ szabadság Istenéről elfelejtkezzenek. Egy újabb történetíró úgy szól: „Mindannyi Athenai polgárban, ugyan annyi status férfiút lehetett szemlélni.”

Egészen visszason állott ez minálunk.

Magyarországban, hol a’ nép, ezredes elnyomatásában emberi öntudatától megfosztva, a’ közügyekbeni résztvevésből egészen kizáraték, hol a’ retrográd irányú kormány a’ szívnek legnemesb érzelmeit századoktól szokta kiirtani, – a’ népnek sötét gondolatai voltak – sötétek és gyászosak, mint az éj. A’ barommal majdnem ugyanazon állapotban lévő pórnak h a z a s z e r e t e t, s z a b a d s á g, n e m z e t i ö n á l l á s r ó l fogalmai sem lehettek. Ő csak azt hívé, a’ mit a’ papjától hallott; és mit hallott attól? sötétséget. Az 1789-diki francia forradalomra már évtizedekkel azelőtt el lön a’ nép készítve, de minálunk – senki által, de nem is lehetett. Kétszeres méltánylást érdemelnek tehát azok, kik illy népnek közepette kiálták ki a’ szabad-

ságnak óráját. Míg a' harminczegy görög, mint vezérek jövének, magokat az Athénei népek élére állítók, a' marciusz fiainak még azon felül, a' népek felvilágosítása is maradt hátra. – Ők vezérek és néptanítók egy személyben valának; – ez a' forradalomnak menetét igen hátrálta. A' kis elszánt csoport a' hatvani utczában húzódott végig, s legelőször is az orvosok egyetemének ment. Mintegy kilencz óra lehetett ekkor. Az orvos növendékek még a' tanítási órákon voltak, midőn egyszerre hirtelen az egész épületben zaj támadt, 's a' csoport vakmerő léptekkel tódult he a' hosszú, még klastromi életre emlékeztető, sötét sikátorokon.

„Le a' tanítói zsarnoksággal! Éljen a szabadság” kiáltásokkal törtek be a' félelemtől elsápadt tanítók által az ajtókat becsukatott halgatósági termekbe. „Itt a' szabadulásnak ideje, – szolt egyik, – gyáva féreg a' ki fél!

A' tanító urak eleinte nem akarák tanítványaikat elbocsátani: a' Medicina forensis, Aesculáp, és ki tudja még mivel akarák őket kényszeríteni a' veszteglésre, de természetesen, hogy a' felvilágosodás győzött a' scholasticus obscuritásokon! A' szilajon áradó hullámokat ily kisszerű gát fel nem tartóztathatá.

A' termek egy pár percz alatt megteltek.

Ki padban állott, ki a' pad tetején.

Szónokul Vasvári Pál lépett elő, s ily rövid szavakkal tört ki a' jelen levőkhöz:

„Ifjú honpolgárok! Az egyetem slendrián rendszere önöket megakarja gyilkolni! A' tanárok e' rideg rendszer szolgálja lelkü gépei. Azért tilták le önöknek, hogy a' reform lakomán meg ne jelenjenek. De önök ne hajtsanak az ilyszen parancsokra. Az orvostanár parancsol tanítványainak az előadás teremében, (???) parancsol a' kórágynál: de a' honpolgári kötelesség teljesítésében önöket nem gátolhatja...

A' tömegben ingerültség. A' megrémült tanárok mentegetik magokat. Minden hiába! Az ifjúság dühöngő szavakban tör ki.

„Gyerünk az udvarra” kiált egy hang; „az udvarra!” viszonzák mindnyájan. Tömegeztől kirohannak a' teremből, 's egyesülnek az udvaron egybegyűlt ifjú társakkal. Jókai a' tizenkét pontot olvassa fel. Petőfi mindnyájokat megesketi.

Az orvosok naponta szembe néznek a' halállal. Látják a'

gyötrelmet, a' kint minden kísérletes körülményeivel. Hozzá vannak szokva a' halál képéhez, őket kellett legelőször kiszabadítani az egyetemi zsarnok rendszer alól; mert ők, ha kell, hideg vérrrel tudnak szembe szállni a' vérszomjazó ellenekkel.

Az orvosi egyetemtől a' menet egyenesen a' mérnökök felé haladt.

De mielőtt a' mérnökökhöz térnék he, kötelességemnek tartom a' polgári erénynek szép vonásait kiemelni, azok közül, kik közt vajmi ritkán lehetett azokat feltalálni. Az egyetemi tanárokat értem.

Ugyanis azon pillanatban, midőn a' forradalmat kezdeményezők az orvosi tantermekbe rohantak, a' tanulókat a' szent ügy felkarolására felszólítandók, csak két tanár találkozott, ki a' forradalom iránti rokonszenvét mindjárt kinyilvánította. E' két tanárnak nevét az utókor számára akarom feltartani. „A' haza jóléte igényli, menjenek az urak – 's viseljék magokat úgy, mint valódi bátor honpolgárokhoz illik” így szóltak ők. – E' két derék tanár: Csaus és Zsordán valának.

A' mérnöki tanárok az oda rohanó ifjúság betörését meg nem várták, hanem a' tömeg közt kisikamlottak.

A' mérnök tanulók rögtön egyesülének fiatal bajtársaikkal, 's így siettek a' jogászok és bölcsészek iskolája felé.

Míg ezek az orvos és a' mérnököknél végbe mentek, az alatt Vidács a' jogászok három évét és a' bölcsészeket szólítá fel a' lecke órák között, kiktől mindnyájuktól kimondhatatlan lelkesedéssel is fogadtatott. De ezért jutalmat is kapott ám! – még pedig tanári jutalmat! –... a reform lakoma tántoríthatatlan terjesztőjét, már ekkor a' moresből secundába ponálták, 's épen ekkor akarák a' carcerbe includáltatni.

Moraj hallatszik. Vidács felkiált: „Barátim, itt a szabadulás órája!” A' lépcsőkön felzúduló sokaság találkozik a' felülről lerohanó egyetemi polgárokkal. Mint a' kasból ki és be-repülő méhek összeütkeznek a' köpü szájánál: úgy történt itt.

A' dékán egész elbizottsággal lépett az ifjak közé, s tekintélyes hangon monda:

„Uraim! a' törvény nevében kényszerítelek benneteket...”

Hang a' tömegeből: „Nem törvény az, hanem zsarnokság! – nem kell illy törvény! s a' t.

A' tanár vissza fordult, 's többet szólni nem mert. „Ha valaki tanítványaim közül, szólott egy másik elsápadt tanár első eminenséhez, agyon akarna szúrni, mondja meg kedves barátom, az Istenre kérem!” Ilyen volt ezen időben a' magyar egyetemen a' tanító és a' tanítványok közötti viszony!! Hol a' bizalom megszűnik, meg kell ott szűnnie a' tiszteletnek is, ez így tovább nem maradhatott, ennek meg kellett szűnnie!

A' jókor érkezett ifjúság felkarolta Vidácsot, 's az egyetemi piacon fölemelek.

A' szent ügy első martira kebel-háborodással panaszlá el a' tanárok zsarnokságát.

„Üdvözlek benneteket barátim! körülbelöl így szólt ő, századokig hordottunk már nyomorult rabigát. – És mi ezt tovább is tűrnök? – Nem társaim! ez lehetetlen, mindnyájatok arca mutatja, hogy szabadság után eped szívetek; látom felindult kedélyeteket! Gyáva! mondom, százszorosan nyomorult, ki még tovább is tűrné tanáraink és a' kormánynek fondorkodásait, hiszen ezen emberek a' növelés palástja alatt előlik minden szellemünket; előlik a' józan gondolkozást! Lássátok, ezen jezsuiták elcsaptak ma engem az egyetemből, azért, hogy veletek részt akartam venni, egy barátságos lakomában! mert félnek, hogy egyik vagy másik azon indítványra jöhetne, mi szerint álljunk össze, van elég erőnk, hiszen még ifjú vér pezseg ereinkben, egyesüljünk, és romboljuk szét a' gonosz fajzatot, hogy többé ne merészelje az ifjúságot jezsuiticus princípiumokkal elámítani. Ne vesztegeljünk, az idő itt, hogy tennünk kell. Ha a' nép boldogsága kívánja, folyjon vérünk mint a' patak, de jelszavunk maradjon: „Éljén a' szabadság! vesszenek a' jezsuiták!”

Szavai ezernyi kebelben viszhangoztak.

Hasonló szellemben szónokoltak még Jókai, Petőfi és Vasvári.

A' tanuló ifjúság már többé vissza nem léphetett; kifejtvén magát rozsdá bilincseiből, a' szabadság zászlója alá csatlakozók.

Egy nő kérdé a' jelenlevőktől: „mit jelent ez?”

„Egy hang. „A' tanítók zsarnokok, 's az ifjúság fellázadt ellenök!”

„A' tanítók ellen! szólt egészen elbámétkodva a' nő, a tanítók ellen!! Rettenetes!!! Az írásnak sza-

vai beteljesültek; itt van a' világnak végső ítélet napja."

„A' censorokhoz” kiáltanak többen. „A' censorokhoz! A' haza ámitókhoz! Fel kell őket a' legelső lámpára akasztani! Közbe rivalgá a' nép. Igen, a' nép! mert már ekkor ő is kezdé jelenlétével a' mozgalmat felmagasztalni. Mint a' szélvész által felkorbácsolt óceán habjai, olyan a' felzúdult népnek kedélye. Nyugodt, ha boldogító nap süt felette, de rettenetes, ha gyilkoló villámok háborítják fel természeti állapotából. A' dühöngő orkán veri fel a' tengert békés pihenéséből, azt lecsilapítani csak a' következő derült nap képes, úgy a' zsarnokság felbőszítette népet, a' béke terére, csak a' szabadság vezetheti vissza.

A' levegő és a' felhő fogadtak egyszer egymással, hogy váljon melyik leszen erősebb az utazónak köpönyegét leszakítani. A' levegő szélvészt támasztott; az utazó még erősebben szorította a' köpenyt magához. A' felhő rohanó záport küldött le; az utazó még jobban burkolá be magát a' védöltönybe. Ekkor a' nap, ki nevetve nézé a' bőszült haragot, arany sugarait kezdé az utazónak útjára leereszteni, és az utazó, örülve a' szebb napnak, véte le magáról a' nehéz ruhát.

De a' nép olyan is: mint az oroszlán. Mint az oroszlán a' vele pacmálkodó parányi legyet, hasonlókép a' nép is, a' zsarnokság silány eszközeit nagylelkűleg szokta megvetni. Eszközzé alacsonyait embernek vérével, nem illik a' néphez, magát bemocskolni! A' népnek nagylelkűsége mellett megvan még benne a' felségi hatalom gyakorolhatásának szeretete. Senki »em kegyelmez meg oly könnyen: mint a' nép. Az egyes személy nehezen tudja megbocsátani elleneinek megbántásait, senki sem feledi oly hamar a' multakat, mint a' nép. Midőn Themistocles tervezetéről, melly szerint ő hazáját nagygyá akará teremteni, a' nép, Aristides véleményét kére ki, – Aristides egyszerűen így nyilatkozott: „Themistocles terve célhoz vezető, de meg nem egyezik az Athéni népnek méltóságával.” És a' nép, szokva mindig dicsően cselekedni, a' csábító indítványt el nem fogadá. Így történt Pesten is. Alig hogy kezdé a' vérontást hirdető láрма kerekedni, Vidács felemeltetik – és Ő szót kért. Csend következik be, és ő ünnepélyes hangon így szólt: „A' magyar forradalom a' dicsőség pályáján ha-

ladjon. (Nép: „Azon fog haladni.”) És épen azért kötelessége minden igaz honfinak lerontani a' gá tokát, melyek az üdvös átalakulás elé he emeltetnek. De csak oly gát okát, barátim! melyek, mint mondom, elég erővel bírnak arra, hogy a' magyar népnek figyelmét magokra vonhassák. Midőn egy nemzetnek újjászületésének miatta a' nép mozgásba jó, azt hiszem, hogy meg nem egyezik az méltóságával, ha erejét kicsinységekre pazarolja, a' nélkül, hogy a' nagyobb és a' fontosául) ügyekre fordítaná egész figyelmét. (Nép: „Úgy van, igaz!”) Kérdem önöktől barátim, hogy váljon miért kelünk fel mi jelenleg? – a' hosszú vagy az eredmények kivívásáért? – A' hosszút néphez nem méltónak tartom. Részemről, az utóbbit választom. (Nép: „Éljen! mi eredményt akarunk!”) Mi a' s z a h a d s á g, és nem a' rideg, embertelen hosszú zászlója alá c s a l l a k ó z á n k. (Nép: „Úgy van!”) Nemesebb b o s z ú j a nem m a r a d hátra a' népnek, mint a' megvetés. (Nép: „Igen! a' megvetés!”) Lamartine indítványára eltörlé a' francia nép a' politicai bűnösökre a' halálos büntetést, mi nem akarunk e' d i c s ő nemzetnél t ö r p e s é gben feltűnni. (Nép: „Éljen Lamartin! – Éljen a' francia republica!”) A' szabad sajtónak kivívása, valamely nemzetnél, a' legszebb diadal: Dicsőbbel nem kezdhethük meg a' mai napot, mintha a' gondolat közlekedésének szabad tért nyitunk. Foglaljuk le legelőször is a' nyomdákat. Utánam barátaim! „A' nyomdához!” kiálta a' nép, és rohanva követé vezéreit.

„Inkább semmi parlament, mint sem hogyne légyen sajtó-szabadság; inkább a ministerek felelőssége, a' Habeas Corpus-Acta az adómegszavazó jogtól álljatok el, mint a' sajtószabadságtól, mert ez visszaszerzi ismét ezen elvesztett jószágokat.” Így szólt Sheridan, Angolhonnak szabadelvű nagy status férfiúja – szavai viszhagra találtak egész Európában – visz-

hangra találtak Magyarországián is – és csak a’ gonoszság rettegé annak mindenhatóságát.

Plutarch említi, miszerint egykor Demetrius Phalereus Ptolomeus királyhoz jövéen, e’ fontos szavakat intézte volna hozzája: „S z e r e z d m e g m a g a d n a k, o h k i r á l y! a’ közigazgatásról írt könyveket, és azokat szorgalmasan olvassad; mivel, melyekről a’ királyokat tanácsadói nem merik meginteni, azokat a’ könyvek ben fogod feltalálhatni.” *)

Ezt egy elűzött tyrannus monda, tyrannus társához. Ez a’ görögöknél történt . . . ; mi nálunk Magyarorszáiban a király nem találhatott hasonló tanácsadókra!! Mintha az istenek akarták volna, hogy a népek kivetközzenek gyermeki tehetlenségeikből, nem szorulva egyesek akaratára – felserdült férfiakhoz illőleg, saját erejükkel vívják ki a’ szabadság igényeit, úgy következek he az újabb kor. Ezentúl minden alulról fel felé fog menni. Az octroyzált kegyelem osztogatóknak csalóka ideje már lejárt! Kibontakozván a’ nemzetek a csalások undor salakjaiból, az Istennek szavát nem egyeseknél, de a’ népnél fogják keresni!!

Ha a’ fejedelmek a többség akarata végrehajtóiknak tekintették volna magokat, ‘s vissza nem élve a’ fényes hivatallal, nem mondják vala XIV-dik Lajossal: „A’ status mi vagyunk” a puha álomba elmélyedt népek, a’ munkára váró ébredésre talán többé sohasem gondolnak. – A’ fejedelmek magokat „apáknak” ‘s a’ népet „gyerrekeiknek” nevezek, épen úgy mint Chinában, hogy a patriarchális névvel a’ népet elkápráztatván, a korlátlan gyermeki engedelmségre vezethessék. Mily álnok hasonlatosság! Az apa és gyermeki viszonyt: a’ s z e r e t e t képezi. Ezen szeretet akkor veszi legelső csiráját, melyben a’ csecsemő legelőször látván a napsugárokat, az őt forrón átölelő édes apának jelenléte kedvessé válik előtte. – A’ csecsemő serdülni kezd, és az apának nehéz fáradalmait, szeretetét, a’ szent akaratot, őt boldogíthatni szüntelen jelenlétében érezni kezdi. – A’ gyermek ifjú lesz, és az apa mint bölcs tanácsadó – mint a’ tapasztalannak leghőbb tanítója, törekszik magzatja életének nehezségeit megédesíteni. – Ekkor a’ kor, melly bekövetkezik,

*) Plutar. in Graecor. apoph. et Laert. Lib. V. Cap. V.

melyben a' gyermek férfiúvá, a' szereti apa tehetetlen aggá lesz, a' visszaemlékezés édes perceinek képében fűszerezi a' két kebelnek szent érzelmeit, a' szülött életadójának lábaihoz borúi le, 's mint az istenek oltárára áldozatképen teszi le törekvéseinek megellett gyümölcsseit. A' halál kiragadja az aggot kedves övéinek karjaiból. Sötét kriptába száll a halott, de felette síró gyermekek által lesz környezve, kik az elhunytnak életét dicsőítve, szájról szájra fog menni a' késő unokák tudtára emléke. — A' sír családi erekye léssen, melynek szebb virágait az ősznek hideg szelei el nem fúhatják, képezvén azokat a' múltnak emlékei.

Az életnek tavaszán futék most át, és a' hála-érzelemnek kifolyását említem.

Ha a' népek és fejedelmek közötti viszony a' családi élet-hez hasonlítana, én lennék az első, ki a' thronusnak zsámolyához borulva, lelkemnek leghőbb hódolatát nyújtanám át.

Jobban ismerem a históriát, hogy sem ezt cselekedhetnem. Ha volt is Romában egy Trajanus, kit népének szeretete emelt nagygyá, de ellene küzdenek a' fertelmes T i b e r e k és N é r ó k Őzönei, hogy az egész imperátori korszaknak gyászos jellemzetet kölcsönözzenek. — Nem a' szobrok és a' felírások halhatlanítják a' fejedelmeket; ezek többnyire az időnek és az emberi romlottságnak játéka. Hajdan Róma és Graecia temérdek emléket emelt királyai és Caesarainak számára, és arra fordíták az egész tudományt és a művészetet, hogy mennél becsesebbé tessék azokat az utókorra nézve, de mindezen pompás emlékekből, csak egy jutott mi hozzánk. Az, mi egyedül a hideg márvány vagy vászonyra íratik vala, az idő letörli, az a' mi a' szívbe íratik, nem hal ki soha. De hogy emléket emelhessünk szívünkben a' fejedelmeknek, hiányzik az anyag: a j ó t é t e m é n y e k ; csak martyrjainknak sírjára mutathatunk reszkető kezekkel, — ha mégis emléket — nagyszerű, de rémes emléket akartok szemlélni.

Nem! én a' királyokat általában véve, mindenhez — csak az apákhoz — az életünket megadta drága szülékhez nem képzelhetem! A' dús hermelines bíbor palástba öltözött uralkodó, nem ismerhet a rongyokba kötött, egy falat kenyérért oly rimánkodva esdő szegényre, mint saját fiára, — vagy ő természet törvényeit letiporta szörnyeteg, ki saját vérét megfosztva erejéből, magzatainak nyomorúságára építi pompáját.

Elmerülve a királyok az udvar puhaságaiban, egy egészen

Különböző, az emberiségtől elszigetelt életet folytatnak. – ők a népet, a nép a' királyokat nem ismeri. – Illy láthatatlanságban valljon miként fejlődhetnék ki a' fiúi, és az apai szeretet? Igen, félelem egy részről a' hóhérpallós, másíkról a' sötét börtönök, az élőknek kriptáji tartják a' lelket lebilincselő feszes némaságban – igen; az észnek eltompítása, erre használtatva fel a' növelés és a' vallás, az emberiségnek legszentebb kincsei, fátyolt borítanak a' népek szájára, de a szeretet, a' fiúi hála tiszta érzelmek kifakadásától ritkán, mondhatni, soha sincs a' fejedelem környezve.

A' haza nem fogja saját gyermekét apjának tekinteni, nem akarhatja szüléi hatalmát önkezéből fiának engedni. – Nem tekintheti apjának azt, kit ő maga emelt tisztviselőjévé, – nem engedheti tovább is bitorolni e' nevet azoknak, kik erőszak vezérelte gyilkoló eszközökkel iparkodának felségi hatalmat kicsikarni.

Úgy tekintem én a' fejedelmeket, mintáz országnak főhivatalnokait, a' tények mutatják, hogy így tekinti őket e-gé sz Európa.

Az országok nem a' királyoké, de igen a' királyok a' népeké, és a' nemzetnek önálló függetlenségét tagadni annyit tesz, mint a' haramia, ha valakit legdrágább kincsétől törekednék megfosztani. Ne ontsatok ártatlan vért, hogy nemzeteket hajtsatok hatalmatok alá, mert ocsmány azon kéz, ki a' természeti tulajdonnak szentségét merészelte megsérteni. – A' históriának ítélőszéke, ha nem a' népeké! fog felettetek reszrehajlatlan ítéletet hozni, – hogy, vagy az undok tettekben megsötétült Phaláris II-dik Ferdinánd – vagy az emberiség kedvesei egy A u r e l i u s, vagy egy a' néptől apjának nevezett Sámuel koszorújába so-rozzon.

Ti korlátlan uralkodóknak hittétek magatokat egészen addig, míg a' népnek harsogó kiáltásai tülelmedvén az ágyúk dörgésein, a' thrónusnak puha párnáin reszketni tanultatok. Pedig ti elzárt rabok valátok, az önzők teremtményeinek gépszerű szolgálái!

Mint egy serailba zárkózott napkeleti szultán, vagy miként az Istennek képét bitorló Dalai láma, láthatatlanok valátok a' nép által, ki nem ismerve kebleiteknek érzelmeit, csupán a' tényekről, a' szívtelen tanácsadók indokolta embertelenségről ismerhetett meg benneteket.

Minden pillanatban thrónok roskadnak, futó csillagokként hullanak porba: a' magosból a' világ fejedelmei. De lehullana az égről a' valódi csillagok is? e' világ mindenségnek minden planétái megsemmisülnek? Nem, a világ egyetem rendszer alkatrészeinek meg kell maradniuk, mert csak egyiknek is megsemmisülése az egész mindenségnek romlandóságát idézhetné elő. *Mi*^o az egyik testnek hatása lesz a másik letételére, addig a' természet feltartó ereje fog uralkodni. De a' földnek romlott gőzeiből alakított futó csillagnak, melyly álfényével az utazót megcsalva a' hajóst halált okozó zátony vagy sziklához vezethetné, le kell hullania. A' fejedelmeknek most kezd jövőjük viradni.

Az első francia forradalom kivívta az egyéni szabadságot, de ez még nem elég – a' XIX-dik század a' társadalmi szabadságot is diadalra méltatta. – Hogy e' diadal ne legyen csupán egy szép álom, melynek képei a' lelket elmámoríták, hogy felébredve, annak valóditlanságán elkomorodjunk, – ezen szabadságot biztosítani kell. De hogy tehetnők ezt másképen, mintha az erőt, a' fő hatalmat nem magába a' társadalomba helyezzük? És pedig hogy abba helyezhessük, mindenek előtt a' közvéleményt kell kellő legnagyobb hatalmára emelni. A' szabad sajtó a' szociális szabadságnak fő tényezője. Az emberi nem elfáradva végre, az annyi századon keresztül bitorolt csupán képzeményi, csupán előítélet pártolta egyéni hatalmaskodásokon, törekvései oly irányt kezdenek venni, melyeknek minden nyilatkozványai a' szociális élet hivatására látszanak mutatni. De a' célfelé vezető tengernek fenekén veszélyes orrok állanak, kik a' hajókat békés repüléseikben meggátolva, örökös ugyanegy helyeni horgonyzási idéznek elő. Hajósaink a' puszta viharos tengereni veszteglést megunták, és ekkor eszközökről kezdenek gondolkodni, melyek által valamennyi hajós viszonyos utairól egymást értesítse. A' hajósok a' legjobb utat választák ekkor, és a' hajó nem sokára partra szállt. Véres csatába került a' népeknek, míg a' szabad sajtót kivívhaták, ezreknek kellé áldozatul esniök, hogy milliomok boldogulhassanak; de a' zsarnokság elleni viadal, mint a' tűz, ha a' gyúlékony anyagot már felemésztette, tovább és mindég tovább és tovább harapódzott el, a' földgömbnek egyik végétől a' másikig kell-e e' tűznek lobogni! Élesszéték e tűzet ti, a' főhatalommal felruházott egyének, mert néktek ezentúl ez lesz a' dicső hivatások, a' közvéleményben rejtven ezután igaz erőtok.

Magyarországnak azon időszakáról szólék eddigien, midőn a' sociális szabadság fákláját meggyújtá – azon jelenetről szólók most, melyben a' sajtó-szabadság vívta ki dicső győzelmeit.

Tekintsünk végig a' hatvani utcán. Felsőleges látvány az, ha a' főlébredt nép ezeréinek tömegét láthatni.

A' hatvani utcába özönlött az ár egyenesen Landerer nyomdájához. Fél tizenegyre lehetett akkor, midőn a' nép a' nyomda előtt megállapodott.

„Foglaljuk le a' sajtókat, szól egyik a' nép közül, de a' rendet ne téveszszük el szemünk elöl,” s azt indítványozá, miszerint jó lenne, ha a' nép egynehányat köréből rögtön megválasztna, kik *ötét* képviselve, az akaratot tüstént létesítenék. Közakarattal négyen választatának meg, 's e' négy: Jókai, Petőfi, Vasvári és Vidács valának.

A' tizenkét pont és Petőfi „nemzeti dalának” kinyomtatása határoztatik el. A' népnek képviselői a' műhelybe lépnek. Ezek voltak Magyarországnak legelső népképviselői!!!

„Éljen a' s a j t ó - s z a b a d s á g” hallatszott kívülről a' nép ajkán, az intézetben dolgozók meny dörgő „élj énekkel” üdvözlék a' belépő képviselőket.

Vidács a' legelső sajtóra tevén kezét: „Ezen gépet, monda a népnek nevében lefoglalom, e' pillanattól fogva azon korlátok, melyek a' nemzet és a' sajtók között emelvék, többé nem létezlek!”

Tudják-e uraim, szól a' küldöttek elébe lépett nyomdatulajdonos, mi nagy felelőséget váltaltak fel önök magokra! Meggondolták-e önök mindazon szomorú következményeket, melyek ebből következhetnek?!!

„Igen, uram,” válaszol Vasvári elhatározott hangon.

„A' szilárd akaratnak hódolni fogok” szól Landerer,... 's a munka elkezdődék.

Míg bent a' nyomdában a' sajtók mozgásba tétettek, addig kint a mindinkább összegyülekező néphez lelkes beszédek tartattak. – Záporként hullott az eső – villámként meny dörgött a gondolat a' szónoknak száján, a' fogékony nép ezreinek szenvedő kebléhez. „Ha mi eddig imádkozni akartunk, monda Vasvári, nem rolt szabad egyenesen az Istenhez fohászknunk. Köztünk és közötté a' jezsuita állott. Ez akart közvetítő lenni az ég és föld között. Mintha biz az imádságnak posta-állomásokra volna szük-

sége! – mintha az ég nem állana nyitva mindenki előtt! – Ezen imádkozókhoz hasonlítók mi, a' szabad eszmék, a' szent elvek hirdetői. De köztünk és a' sajtó között ott állt a censor, a' jezsuita, 's meggyilkold az ébredő szellemet. Gondolataink csak az ő kegyelméből jöhettek napvilágra; eszméinket meggyilkold, vagy megbénítá kénye kedve szerint. – Nálunk a' censor a' szellemnek vámszedője. Vámvonalán csak azon eszmét bocsátá keresztül, melly chinai öltözetben jelent meg... a' magyar és francia eszméket visszautasítá. Innen lön, hogy a' szabad elvek sem gerjesztenek figyelmet; mert ki adjon hitelt az eszmének, mely chinai öltönyben, csörgő sapkában jár?! Mi a' legegyszerűbb igazságokat kénytelenültünk hosszú phrasisokba burkolni, hogy azokat a' censor meg ne értse, 's így keresztül bocsássa. Ebből következett, hogy a' beburkolt igazságot az olvasók század része sem fogta fel. Ki ismer rá a' gondolatra, ha az, mint a' múmia, be van göngyölgetve, s tarkabarka színekkel ki van festve?! A' helyzetet meg kellett változtatnunk, s mi polgártársak! azt ezen órában végrehajtottuk. Nincs többé censor! köztünk és a' sajtó között nem áll többé a' jezsuita! – Bent a sajtó legelőször mozog szabadon. Egy pár perc alatt világot lát a szabad sajtó első szülötte! – A' sajtógép most találkozott először szűz kézirattal, melyet semmi censoredi kéz meg nem fertőztetett! – Egy pár pillanat múlva kihozzuk a' sajtó első szülöttét. Az eső hull alá! – A' természet keresztvizében fogjuk az elsőszülöttet megfűroszteni ... Ne higyjétek, hogy a' természet a' nagy jelenetek iránt közönyös. Ezen esőcseppek a' természet könnyei; – könnyek, melyeket az anya örömeiben szokott gyermekeire hullatni, midőn azokat örvideni látja ... A' februári napokon is szakadatlanul hullott az eső; mert a' párizsi nép baricade-okat épített, hogy a' zsarnokságot kizárja a' szellemvilág fővárosából... Legyen beborulva a' mi egünk is, s csak akkor tisztuljon ki a' láthatár, midőn nemzeti jogainkat kivívtuk. A' kiderült nap legelső sugarai a' szabadság új téréivel találkozzanak. – Mi pedig bátran tegyünk mindent! Minél nehezebb a' küzdelem, annál fényesebb a' diadal.

Az európai mozgalmak Olaszországban kezdődtek. Az olasz nép Róma dicső romjai között élt, 's a' nagyszerű ősemlékeknel elborzadt saját törpeségén ... és énekelt, hogy lelke az emlékezet csendes tengerébe merüljön. Kit ily emlékek lelkesítenek: az

örökké tétlenül nem vesztegelhet. Ki ébren és az ősi nagyságokról álmadoz: annak keblében az érzelem meggyőződése ridegül, és ki fog lépni a' tények mezejére. T. Grachusról mondja a' történet, hogy ő súlyos álmokkal küzdött; csatákat vívott a' nép-szabadságért, s egy történetíró jól jegyzi meg, miszerint: ki ily álmokkal küszködik, az tétlenül sokáig nem maradhat. Ilyen volt az olasz nemzet. A' nagyszerű emlékek néma szavakkal intek őt, 's lelkesítik a cselekvésre. – A' kedélyek el voltak készülve, csak kezdőre volt szükség, ki elég merész legyen a' tények mezejére lépni. – És ez volt: IX-dik Pius. (Éljen!!) Ő a' népben ébreszteni kézdé az önérzetet; 's kezébe merte venni a' felvilágosultság fáklyáját. E' fáklya tüzéből lánggra lobbant Szicília, Európa déli szegletén, 's innen terjedt szét a' tűz egész fél Európára. A' népek egymás után lobbantak fel, mint tűzveszélykor a' szomszéd házak.

A' háztetőket egymásután égeté le minden nemzet; mert ezek az absolutismus sötét köpenyeiül szolgáltak... El kellett hamvadni mind annak, mit a' zsarnokság épített a' nép-szabadság megdöntésére!...

Ezen általános reformért félszázad óta imádkoznak a' nemzetek. Az ausztriai tartomány népei is forrón óhajták ezen átalakulást. Csakhogy e' népek nem fogak fel e' szónak értelmét: testvériség. Azért törekedtek sikeretlenül, azért vértettek el a' küzdelem napjain. Mindenik nemzet külön akarta kivívni a' szabadságot.

Austriának pedig kezdet óta ez volt politicalai fő elve: divide et vinces ==: oszd meg az erőt, szakítsd szét egymástól a' külön nemzeteket. E' fekete titok magyarázza meg; mert ápolta annyira a' külön népek közötti ellenszenvet. Nemzeti gyűlölséget ébresztett fel, egyik népet felhasználá a' másik legyilkolására. Ha a' lengyel fölkelt a' zsarnokság ellen: a' magyart, csehet és olaszt küldé annak legyilkolására. Ha az olasz mozgott, a' magyar és lengyel katonákat gyilkoló eszközökül használta (1828).

'S azért az ausztriai zsarnokság ereje csak addig tart, míg a' népek előtt e' titok kihirdetetik, hogy tudják és értsék meg, miszerint ők testvérgyilkosok, 's a' zsarnokság által egymás megölésére vak eszközökül használtatnak.

Ha pedig több nép egyszerre mozgott: akkor az osztrák kormány bevonult a' bécsi falak közé. E' város vén sziklaként ál-

lőtt a birodalom tengerének közepette. E' város soha nem mozgott; ezt fél ezer év alatt megtaníták vak engedelmességre a liahshurgiak.

Ha a' népek hullámai több oldalról ostromlák e' sziklát, akkor az önkény emberei a' mozdulatlan szikla türelmes barlangjaiba rejtőztek, s onnan egész nyugalommal várták, míg az ostromló néphullámok elfáradtak. Bevárták, míg a' vihar lecsillapult, s ekkor ismét kibújtak az üregekből, s ördögi nyugalommal folytatók ismét a' népgyilkoló hálók készítését. Bécsről sohasem olvastam a' történetben, hogy ez erőteljesen szembe mert volna szállani a' zsarnoki önkénnyel. – Azonban a' dolog legújabbán megváltozott! Az önkényes hatalom sötét apostolai Bécs városával ugyancsak megjárták!... Sziklahegy volt e' város a' többi népek élő hullámai közt; de tűzokádó hegy! Alant a' hegy sötét belsejében titokban fogamzott meg a' népszabadság villámtüze: 's midőn Metternich nem is álmodá: fölemelkedett a' tűzokádó hegy; megrázkódott erejének nagyszerűségében, s a' mélyen rejtett tűz pusztító lángokban tört ki... Polgártársak! a' halgatag, a' néma bécsi nép fellázadt, 's megrázkódtatá Metternich herczeg láthatlan koronáját... E' nép századokon át hallgatva türt, s keblébe temeté élte fájdalmait! – A' kínok csepei tengerré dagadtak a' kebelben, 's most sodró árvízként törnek ki... A' bécsi népet eddig két vonás jellemzé: a' sörivás és a' közönyösség. De ők e hibát jóvá tevék és azért éljenek!

Az olaszt ne csúfoljuk többé sajtkészítésével, se a' csehet ne gúnyoljuk ki. Mi mindnyájan testvér nemzetek vagyunk. Egyenként gyengék, de egyesülve erősek, hatalmasak, megtörhetlenek!... Ha a magyar, olasz, cseh, lengyel és austriai nép egyesül és egyszerre mozog: szeretném tudni, kit küld ellene Metternich? Ha e' népek testvérekül ölelik át egymást, szeretném tudni, hol a hatalom, mely őket megtörje, lealázza? – –

Az austriai cabinet csak addig volt erős, míg a' külön népeket egymás ellen ingerelheté. De ha e' népek egymással kezdet fognak, 's egy testté olvadnak: akkor a' cabinet úgy fog fejkön állani, mint a' csörgő sapka. Pusztá jelkép, az egykori esztelenség jelképe. Az észhez jött ember szégyenleni fogja fején hordani e' csörgő sapkát, 's minden erőfeszítés nélkül földre dobja... Ez a' következmény, melly az austriai birodalom népeinek egyesüléséből ered... Azért éljen a nemzetek közötti test-

vériség! Nyújtsuk oda őszinte jobbunkat a' szomszéd népeknek, 's közösen törekedjünk a' szent cél felé; mert a' mi küzdelmeink célja közös, és közös! az ellenség is, mely ellen irtó háborút kell viselnünk. – Metternik veszszen!! s a' t.

Bulyovszki Gyula a' szónoki emelvényre hág, 's számtalan „haljuk” és „éljenek” követik fellépését. Lángba borultak ajkai; a' szabadság szellemétől volt ő áthíltve.

Nem találkozott kéz, ki szavainak folyamát feljegyezhetne volna, gondolatai a' feledékenység rideg örvényébe merültek, s nem maradt fel egyéb azokból reánk, mint az emlékezet.

Minden szava, melyet ejtett, egy gyöngy volt; a' szónokok babér koszorújába befoglalt drága gyöngy; a' képzemények magasztos géniusa lengvén át szellemét.

Szólt a' hazának hervadásáról: fájdalom-könnyeket facsart ki a' hallgatók szeméből. Szólt egy szebb jövőről is: s örömkönyükbe tört ki a' reményt sugalta érzemények emelkedése. Míg Vasvári az észhez szólt, és meggyőződést teremtett elő, Bulyovszki a' szívnek gyöngédebb húrjait illetve, a' lelkesedést verte fel néma álmából. Bulyovszki életet lehelt a' kebelbe, hogy az elvek magvait vetők számára tért nyithasson, Vasvári a' magvakat veté be, hogy általok a' pusztának sivatagjai viruló tájakká varázsoltsassanak. Ha képzelhetsz magadnak egy deli ifjút, kit még az első tavasznak bájai környeznek, kinek magasra törő indulatai az érzeménynek hullámain lejtve, csalogányként mondja el a' szívnek sugallatait, Bulyovszkinak mintha képe állandana előtted.

Bulyovszki az érzemény világában él; tettei a' szívnek kifolyásai: – phantáziája élénk színeivel árnyot vet a' hideg okoskodások eszmeleti rideg országára, ezüst beszédeit az ábránd és a' folytonos elragadtatás lengék át. Ennek következése az, hogy ő többnyire szélsőségekben bolyong, innét van azután, miszerint a' közép utat mindig eltéveszti; innét van egyszersmind az is, hogy szónoklatai a' népnek tetszésében annyira részesülhetnek. Személyünk csak g y ü l ő l n i és i m á d n i tud. Gondolataiban az istenekhez szokott felemelkedni, érzeményeinek sugallatait: egy Vesta, Minerva vagy a' kis Ámorral szokta kiömlesztetni, – vagy Tartarus mély sötétségébe vonul le, 's Tantalus szenvedéseit írják le ajkai.

A' haza, emberiség és szabadság ő nála ideálok, minőknek kellene lenniök, de mellyek csak a' költőknek maradnak fel szö-

vegül. Lelke mindig új életre törekszik, mert a' már múltban sóvárgó vágyai nyugpontot nem találhatnak, és azért keblében örökös küzdelmek harcolnak. Lelkének állapotát nem irigyelhetjük! Bulyovszki örökös fájdalomban él, örökös kebelszörongatásokban, mint a' szomorú szerelmet éneklő költő, de ezen fájdalom a' legszentebb érzeménynek: a' haza szeretetnek kifolyása; és ezen örökös fájdalom teszi őt érdekessé.

Bulyovszki azon szerencsés halandók egyike, kiknek ajkára az ékesszólásnak istene nyoma le csókját, Rezgő hangja, egyes férfias tartása, arcának jelentősége, és lelkének szépsége, a' Római fórumra emlékeztet bennünket vissza, a' hajdankor republicai szabadságának ama templomára.

Lelke olyan mint a' tűz, mi hamar lobog fel, és hamar emészt; beszédei tehát rövidek szoktak lenni, de tömöttek, melyekben több a' plasticai művészet a' dialecticánál, miért ő emlékbeszédekre született; hogy vagy a' polgári erényeket magasztalja fel, vagy a' gazságnak tetteit utáltassa el az emberiséggel.

Bulyovszki ritkán szokott szónokolni, de ha szól, mindig általános lelkesedést idéznek elő villámszavai. Valamint minden embernél, kiknél az érzemények gazdagsága túlsággal bír a' hideg kiszámítói tehetségeknél, hasonlólag Bulyovszki is: ha imád, viszont imádtatni akar, ha szeret, viszont szerelem után sóvárog. Kiknél a' triumphus ünnepei, a' római és görög polgári koszorúk, költői oldalról felfogva, nem pusztá agyrémek, azok tiszta sóvárgással szeretnek visszapillantani a' múltnak eme külsőségeire. Ők, kik a' szívnek virágzó világában élnek, belső ösztönjüknél fogva drágák előttök annak minden nyilatkozványai; olyanok mint a' nő, ki egy pár hízelgő szóért és fegyver-csörgetésért szerelmét eladja. Az érzékeny szív érezni akar, és ez a' hiúságnak legelső szikrája. De a' tiszta érzeményeknek lángjai nemeseek; és az abból eredő hiúság többnyire a' morálnak sugallata. A' nemes hiúság Kódrushoz hasonló áldozatot hozhat a' szabadság oltárára! és áldást mondhat felette az utó nemzedék!

Alig végzé be Bulyovszki beszédét, a' tömegben egyszerre élénk mozgalom támad. Több oldalról „k a t o n á k j ő n e k” hangzék, de nem katonák azok, de az épen azon pillanatban utazó kocsijáról leszált olly régen fővárosunkat elhagyott D e g r é A l a j o s, az erélyes népember, lépett a' forradalmároknak körébe. Harsány „éljenekben” tört ki ekkor a' viszonzatlásnak öröme, és nem

sokára e' következendő, szónoklatot halljuk a' honfitól elmondani: „Polgártársak! Szomorú dolog, hogy valahányszor a' kebel mélyébe nyulunk, csak fájdalomt s mindig csak fájdalomt markolunk ki onnan, de a' kebel oly tágas, s benne a' bántott érzelmek oly tömördek! és e' kínok közösek, e' kínok édes mindnyájunké! reméllem tehát, hogy azok orvoslása köz óhajtas leend.

Egy érdemes polgártárs békítő szellemben akarván szólni, példaként a' közelebbi francia eseményeket egy borzasztó drámához hasonlítja; én lázító szellemben óhajtok szólni, 's azért az ő hasonlításával élek. Azon jó szándékú polgár vagy nem tudja, vagy feledi, hogy különösen az újabb irodalom drámái a sok egymást érő megható jelenések után az ártatlanul szenvedők érdemlett jutalmával, 's az ármánykodók tökéletes büntetésével kebelrázó fordulatok után édesen megnyugtatóan végződnek, úgy hogy az előadás közt könyező s nem egyszer borzasztó közönség mosolygó nyugott arckifejezéssel távozik. Ütött az óra, az elnyomott ártatlanságnak győzni kell, s az ármány bukni fog, buknia kell!

Mi fölébredénk, lelkünk egy óriási szellemmé olvadt, s közös erőnk szent célja a' drága szabadság! hogy pedig erről pirulás nélkül szólhassunk, százados gyávaságunk bélyegeit, a' középületeken ijesztő rémkint fityegő kétfejű sasokat rokon társával, a sárga-fekete színekkel együtt rögtön megsemmisíteni indítványozom.

A' fillérenként összecsalt milliók ügyefogyott, nyomorú kézművesek és napszámosok homlok-izzadtan szerzett milliója, melylyet évenként a' lotteria szokott elnyelni; (a' lotteria több az uzsoránál, több a' csalásnál, ez hasonlít a' hamis játékhoz, melyben ügyes kártya-forgató a' szegény tudatlant kizsebeli) e' gyalázatos nemét a' fosztogatásnak meg kell azonnal szüntetni.

És most áttérek harmadik, vagyis tulajdonkép fő indítványomra, 's ez a' só. Kissé tán elcsépelet tárgy, de még mindig elég keserű arra, hogy méltó bosszúra ingereljen. A' természetesen életeinkkel bőven álda meg, és mégis mennyi betegség, mennyi rosz marha létezett nálunk e' czikk hiánya miatt! pedig ez nem volt mindig így!

A' múlt században az országtól hadi költség kéretett, természetesen oly háború viselésére, melyhez Magyarországnak semmi köze sem volt, és miután a' háborúskodás és más körül-

menyek tökéletesen kizsákmányolták, a' nemzet a' só felemelt árát ajánlá, de az országgyűlésen elhatázzák, hogy országgyűlésen kívül többé a' só árát felemelni nem szabad; Aczél volt a' jegyző, ki zár közé becsúsztatá: nisi in extremo casu necessitatis – az országgyűlés eloszlott, Aczél javadalmakat nyert: (közbe kiáltás: verje meg az Isten!) Meg fogja verni elbarátim, hisz megbukott a' banda kapitány, el kell veszni a' bandának is – nincs többé Metternich, tehát fegyverhordozói sem létezhetnek. Mondám ő javadalmakat nyert – mert hisz a' múlt politicában csak ily hazafiak számolhatának megjutalmazásra, a' só ára rög-tön három négy annyira rúgtattatott fel, mint volt; közel egy század, búval és fájdalommal tölt század folyt le, de azóta az „extrema casus necessitatis” nem szűnt meg; a' franciák által fizetett tömérdek millió hadi költségekből nemcsak semmi vissza nem fizettetett, hanem a' kormány egy szemtelen bukást tön.

Ez polgártársak gyalázatos rablás volt, ehhez csak Metternichféle gazság és arcátlanság kellett. Valóban lélekrázó ha látjuk az aknáknál dolgozó szegény népet, midőn sókövön ülve, só-talan kenyérét eszi, 's mi több, mi minden emberi képzeletet felülmúl, hogy a' só leghaszonvehetlenebb pora a' Marosba söpörtetvén, egy mértföldre nem szabad a' szegény népnek marháját itatni. („Ez gyalázat!!) Gyalázat? miért e' kímélő kifejezés? égbe kiáltó vétek! és ha annál nagyobb vétek is van, tehát olyan vétek. Barátim! a' legsilányabb rabló is azért rabol, hogy magának legyen, nem pedig hogy senkinek se legyen, és ha az olyan rablás vétek, mi hát az ilyen rablás? és míg azon atyáskodó kormánytól Isten és természet adta tulajdonukat istentelen árért nyertük, addig a' szomszéd török fele árért kapta. Azért mint kiáltók: le Metternichet, le a' censorokkal, le a' kétfejú sassal, kiáltsuk: le a' só árával is!

Legyen a' mi eseményünk is dráma ha kell, hisz a' jó drámából e' szókkal távoznak: könyüim folytak, de mulattam; mondjuk el mi is ha szükség: „vér folyt, de szabadok vagyunk.”

Szónokoltak még a' néphez: Irinyi József, Egressi Gábor, Irányi, Vidács, Jókai Mór, és egy héber vallású hazafi, németül. Szívhatólag emelé ki az utóbbi a' magyar izraelitáknak szomorú sorsát. „Eleget szenvedtünk a' hosszú időknek mostohaságaiban, így szolt a' többi közt, vérengzések és gúnyoknak valánk kiteve; bízunk a' nemzetnek nagylelkűségében, hogy a' korszellem sugallatait

felfogta, „s midőn az egész civilizált Európában az Izraelitáknak felszabadításán működnek, szeretett hazánk mirőlünk sem fog egészen elfelejtezni. A' testvériség legyen a' jelszó, és mi levetkőztetve százados előítéleteinkből legyünk testvérek.” A' nép lelkesedéssel fogadta e' szavakat, úgy látszatott mintha minden korlátok, melyek a' keresztény és a' zsidók közt emeltetvék, örökre megszűntek – nem tudván a' könnyelmű nép, hogy a' mit ma épített dicsőségére, azt egy pár nap múlva enmaga akarja leszakítani!

Kurta idő folyt le, hogy a' magyarok mindnyájan testvérek valának, e' múltnak emléke kinná lőn belsőkben, mert új szülőtünket a' testvériséget temetők sírjába. Az előítéletek győzve a' felvilágosodáson, azoknak mérges csépjei hullottak a' szívnek nemes érzelmeire. Dühös szenvedélyesség, hiúság, önhaszon törnek azon testvérek ellen, kiknek romjain akarják a' gyarlók kívánataikat kielégíteni. – Ezen vak gyűlölet forradalmunknak napfogyatkozása, melyben a' polgárságnak nagy része a' morál és a' helyes logikai kombinációról elfelejtkezék.

Valamelly népnek jelleme nincs annak nemzetségi véréhez kötve; de azt a' körülmények és viszonyok szokták kifejtteni. Az országnak fekvése a' melyben laknak, az alkotmányi forma, vallás, egy szóval az egyéni, valamint a' társadalmi állapot valódi teremője a' nemzetek jellemének. Ezt bizonyítják a' históriának számtalan példái. Míg bevándorolt eldődeinket az egykorú Bizánci írók „egyetértésről” dicsérnek félezred múlva, az egyenetlenség és a' Mohácsi harcról fogunk olvasni. A' régi gallusokról Juliánus ezt írja: „Midőn Venusnak áldoznak, ez istennőt úgy tekintik, mint ki házasságot sző; midőn Baclmst imádják 's ajándékival bőven élnek, úgy nézik őt, mint a' gyönyör atyját, ki Venussal együtt szapora nemzésnek oka. Nálók sem szemtelenséget, sem fajtalanságot, sem búja tánczokat nem látni.” XIV-dik és XV-dik Lajos udvara a' „Chronique scandaleux” számára jegyeztetett fel, és a' múlt század Franciaországa kárhozatot lehelt Európának erkölcsére. – Egy Fabricius, Camillus és Scipiók korából ereszkedjünk le Július Caesarig, Caesartól Romulus Augustinusig, és a' Római népet különféle alakban fogjuk láthatni.

Azt mondják a' zsidóról, miszerint ő vallásának elvei szerint köteleztetik minden más hiten lévő't csalni, ő semmi másra, csak vámpírként a' nemzet nedveit magához búzó kereskedésre

termett, – és hogy továbbá ő a' kereszténynek halálos ellensége. A' mi az első állítást illeti, az csak mondatott, de még hé nem bizonyítaték, az ő testamentomi könyvek e' részben hallgatnak, hacsak a' tíz parancsoltnak 9-10 pontjait nem tekintjük elle-neinknek cáfolatául. – A' zsidók ellenségei szüntelen a' talmudra hivatkoznak, mintha bizony azt ismernék! A' talmudot meg kell különböztetni magától a' vallástól, nem egyebet foglal az magá-han, mint egyéni véleményeket és theologiai szörszálhasogatáso-
kat, épen úgy, valamint a' keresztényeknél a' közép század mo-nasticus Íróinak theologicus munkái. De ha mindjárt vannak is a' héber vallásnak között egynehány secták, az úgy nevezett tal-nuchtisták, kik a' talmutnak minden szavait hitüknek valják, nem kell soha is elfelejtenünk, miszerint az európai izraeliták a' kareitakhoz tartoznak. Hisz alig találkozik csak egy pár is a' legtudósahh rabbinusok között, ki nemcsak hogy tudná, de még értené is ezen könyveket.

A' zsidó nemzet első állapotában pásztor nép volt, egészen azon ideig, mellyhe Palestinát elfoglalák. Mojzes theocratiai tör-vényei eltilták őket a' kereskedéstől. A' zsidó nép ezentúl száza-dokon keresztül kirekesztőleg csak a' földműveléssel foglalkozék. Tizenegy nemzetség közt lévén a' termékeny Kánaán földe el-osztva, azoknak szorgalma által oly magas fokra emelkedett ott a' földművelés, hogy Phönícia, Syria, egy szóval Ázsia egy ré-sze méltán nevezhető gabna-tárának. Izrael népe földművelő volt, a' hadakozás, kereskedés és a' műipar tőle majdnem egészen el-hanyagoltatok.

Azon földnek éltető ereje tévé a' zsidóknak minden gazdag-ságukat, melyekhez őket őseik vallása és történeti hagyomá-nyaik által, mint anyához a' csecsemőt, Jehovájok kötötte. Ké-sőbbben érezni kezdték fejedelmeik a' nemzeti gazdaszatnak egy-oldalúságát, s megakarták a' népet lassankint a' kereskedéssel is ismertetni.

Salamonnak nagyszerű törekvései e' célban, mondhatni sü-keretlenek valának. A' tengeri hatalmasságok és kereskedő nem-zetekkel minden szerződésai, minden további befolyás nélküliek lőnek a' zsidókra nézve. Nevezetes e' nép történetében, hogy Salamon még kereskedő hajókat sem volt képes országából kiállítani, melyeket használt, azok Phöníciai készítmények voltak. És ámbár tagadhatatlan, miszerint kereskedői vállalkozásai szer-

zék Salamonnak azon nagy kincseket, melyeket a' keleti hók emlegetnek; mindazonáltal még eme kecsgetető nyeremények sem valának képesek e' földművelő népet a' kereskedésre készíteni. Salamon kereskedő városokat építtetett fel a' karaván kereskedés miatt, de ezen városokat, jöllehet túlnépes volt ez időben Palestina, Syria és Phóniciai szállítmányokkal kenytelenített meggyarmatosítani.

Így emelkedének ki a' sivatag homok pusztákon oazkint: a' híres Palmyra és Balbek városai.

Vespasianus császár alatt végre elérte Palestina romlásának idejét. Borzasztók a' jelenetek, melyeket halálának végvonaglásaihan, Flavius szerint' szenvedett. A' hősebb ifjak, a' népnek virágai, öngyilkossá lőnek, vagy csapatonként rohanának a' tömött római légiók közé, hogy ha többé szabad honfiak nem lehetnek, legalább dicsően lmljanak el. A' gyöngye őszök és nők pedig, gyermekeikkel rohantak azon városnak lángjai közé, melyekhez őket egy szebb múlt kapcsolá.

Hádrián alatt még egyszer kitört Palestinában a' szabadság tüze, Barcheba vezérlete alatt. Hatszázezer hazáját szerető vértett el; Jeruzsálemnek neve Aelia-Capitoliummá változtatott át, és belőle a' zsidók kitiltatának.

Az egykor oly virágzó ország, pusztá sárrá változott. Ekkor midőn a' zsidónak többé hazája nem volt, nem volt kihez, mint édes anyjához táplálékot kérő, folyamodhassák, midőn a' földszínen árva bolygó lőn; kit az ellenség gyűlöletből, egykori szövetségesei és barátjai pedig boldogtalanságában megvetek, midőn a' keleti és nyugoti császárságok a' keresztény vallást emelek fel állam-vallásnak, hogy a' hazátlanok még a' vallásos túlbuzgóság által is ostoroztatának, a' polgári és emberi jogok, műipar, fekvő birtok tulajdon, s ez által tehát közvetve a' földműveléstől, különbféle türelmi adókkal is terheltetve, eltiltatának: csak ekkor kezdenek az elébb vallásuknál fogva gyűlölt kereskedéshez folyamodni, csak ezen időtől fogva lőnek ők kereskedők.

És íme most, annyi század elfolyásával ezen népet ismét régi jellemére visszavezetni lehetetlennek látszik. A' körülmények megerősíték bennük a' kereskedő jellemet, s ezt megváltoztatni csak más, reájuk kedvezőbb körülmények lesznek képesek. Erre mutatnak Francia, Angol, Olasz- 's a' művelt Európának valamennyi művelt országai. Mi azt akarjuk, hogy a' zsidóság ne

legyen kizárólag kereskedő, de legyen földmívelő is, de a' földtől eltiltatik. Azt hányják szüntelen szemére, hogy ő mást nem tud: csak kereskedni, és még sem akarjuk nekik a' műipart és a' tudományokat megengedni. – Ez utóbbiból csak az orvosi pálya áll nyitva előttük, és épen ezen mutatták azt meg legjobban, hogy miként tudnak ők még ezen a' visszaéléseknek annyira kitett pályán is kitűnni.

Azt hozzuk fel ellenökbe, miszerint ők el akarják magokat különbözni; a' statusban egy külön statust képeznek; és semmi módon sem akarnak hozzánk simulni. Ezt a' legújabb események cáfolák meg legjobban.

S kik simulának inkább a magyar nemzetiséghez? kik karolák fel bőebben nemzeti nyelvünket, mint az izraeliták?! A' március napokban küzdenek azon népnek szabadságáért, ki őket oly mostohán megveti! A' hazát védeni akarták, és a' polgárság a' haza védelmétől a' szerencsétleneket eltiltá. Balgatag házi úr, ki égő házának eloltásától a' népet eltiltja! Külön, tőletek egészen elszigetelt statusrémet láttok ti magatok előtt, de ismét ti magatok vagytok a' szűkkeblűek, kik az egybeforrást leginkább ellenzitek. – Éjszak-Amerika, Franc-, Angolbonban, hol a' keresztény és zsidó közti házasság megengedtetik, összeforrott érdekegység alakúit. – Ti haragudtok azért, hogy a' zsidó távol van tőletek, 's nem tudjátok azt, hogy ti vagytok azok, kik őket magatoktól ellöktétek.

Tiporjátok porba az emberi jogokat, szagassátok szét azon láncot, melyet a' természet font ember és ember közt; de el ne felejtkeztek a' jövőről, melyben késő unokáitok fogják majd sírotok felett az Ítéletet kimondani. Nagy lesz ezen ítélet, de reátok gyalázatot hozó! Valamint a' XIX. század, a' protestánsok üldözéseiről, hasonlóképp fog a' bekövetkezendő kor ti rólatok Ítélni!

Midőn Petőfi a' magyar Berangére, a' népnek zajos kívánátára nemzeti dalát szavalá el, annak refrainjeit esküre emelt kezekkel mondák utána a' népnek ezrei. Esküdtek, hogy ők rabok tovább nem lesznek – szabadok lőnek – de a lerázott rabszolgaság láncait másokra akarják reá kovácsolni!

Tizenkét óra tájban jelent meg a' nyomda' ajtajában Irinyi, így szól egy lelkes író, hozván a' kinyomott program legelső példányát, a' börtönéből kiszabadult szellem legelső szülöttét: a' szabad sajtó legelső művét a' honban, és fenn lebegtetvén azt,

lelkes szónoklattal tolmácsolá diadalérzetünket. Mondhatlanul nagyok, szentek, ünnepélyesek valának a' perczek; és mi átérzők e' históriai percek érzelmeit egész leírhatatlanságukban.

„Március tizenötödike, így szólt Irinyi, dél előtt fél tizenkettőre, nagy időszakas a' magyarok történetében! íme itt van a' sajtó-szabadságnak első példája, a' nép hatalmának első műve. Akármilyen szabadsága fog is egykor lenni a' magyarnak, és kell, hogy most mindent megnyerjünk, mit az alkotmányosság kíván; akárminő jogokat is fog a' nemzet nyerni; azon dicsőség mindig megmarad, hogy a' legnevezetesebbet, a' sajtó-szabadságot magunk vívtuk ki, magunk szereztük meg, – „

'A kinyomtatott tizenkét pont németre is lefordítva szórattott a' nép közé. – Egy óra tájban a' nép szétoszlott, miután három órára a' múzeum terére népgyűlés határozatlik vala el. –

Azon időtől fogva, hogy a' párisi februáriusi dicső napok bekövetkezének, a' bécsi ministerium utasításai szerint a' magyarországi kormányások részéről nem a' legbiztosított intézkedések tétettek. – Nevezetesen, a' főhadi tanács a' katonai erőt emelendő, a' fővárosi katonaságnak hadiláboni állását határozá el. – A' szabadságra küldött katonák visszahívátának; minden egyes közlegénynek húsz töltés puskapor osztaték ki. – Mindezen ellenünk intézett rendelkezéseket a' legnagyobb elővigyázattal akarák a' köztudomás elől eltitkolni. – A' laktanyák, mi eddig még szokatlan volt, a' napnak legnagyobb része alatt bezárattak. Azon hír keringett a' nép között, miszerint az aggvitézek palotájába éjjel ágyúk és ezekkel számos tüzérek küldettek volna át. De mindezeknél sokkal fontosabbak voltak azon tanácskozások, melyek egy részről a' fő hadi, más részről a' helytartótanács által tartattak. Budán nevezetesen ez utóbbiban a' forradalom kiütése előtti napokban, arról folyt a' vita, hogy váljon nem lenne-e célszerű a' „n y u g t a l a n a b b f e j ű e k e t” bebörtönöztetni; de az elnök elég emberséges volt kijelenteni: miszerint „ha ez határozatba jő, ő inkább később lesz hivataláról azonnal lelépni.” Mindazonáltal a' kémek száma megkettőztetett; a' városi egyetemi 's több más hatóságok a' legszigorúbb felvigyázásra szólítatnak vala fel. Mennél inkább közeledett az idő Március tizen-